

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOGIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**ĒTISKO VĒRTĪBU AKTUALIZĀCIJA KĀRĻA
SKALBES LITERĀRAJĀS PASAKĀS LITERATŪRAS
STUNDĀS 11. KLASĒ**

DIPLOMDARBS

Autore: **Santa Lorence**

Studenta apliecības Nr.: sl11115

Darba vadītāja: Dr. philol. Ilze Stikāne

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Diplomdarba „Ētisko vērtību aktualizācija Kārļa Skalbes literārajās pasakās literatūras stundās 11. klasē” mērķis ir pētīt skolotāja un skolēnu sadarbības iespējas Kārļa Skalbes literāro pasaku iepazīšanā, sekmējot ētisko vērtību aktualizāciju.

Darbā pētīta problēma, kā izveidot tādu literatūras mācību stundu ciklu, lai ar Kārļa Skalbes literārajām pasakām rosinātu skolēnu vērtīborientāciju.

Diplomdarba struktūru veido 5 nodaļas:

1. Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajās pasakās 11. klases mācību kontekstā
2. 11. klases vecumposma īpatnības un klases raksturojums
3. Vērtīborientēto literatūras mācību stundu cikla izstrāde
4. Vērtīborientēto literatūras mācību stundu aprobācija
5. Pedagoģiskās pieredzes apkopojums

Pielikumi

Pielikumā pievienoti skolēnu darbu paraugi, skolēnu aptaujas anketa un skolotājas izstrādātie stundas darba paraugi.

Atslēgvārdi: ētiskās vērtības, Kārlis Skalbe, vērtīborientācija, literatūras mācību stundas.

ANNOTATION

The purpose of Bachelor's Thesis „Actualization of Ethical Values in Literary Fairy Tales of Karlis Skalbe in Literature Lessons in Grade 11” is to research the possibilities of cooperation between the teacher and the students in exploration of the literary fairytales of Kārlis Skalbe, to encourage actualization of ethical values.

The problem of the thesis is how to develop a cycle of Literature classes that encourages value orientation of the students through the literary fairytales of Kārlis Skalbe.

The structure of the thesis consists of 5 chapters:

1. Ethical values in the literary fairy tales of Karlis Skalbe in context of studies in Grade 11
2. Age specific characteristics of 11th Grade and the description of the class
3. The development of value orientated cycle of Literature classes
4. Approbation of Literature classes
5. Summary of the pedagogical experience

Appendices

Included in appendices are examples of student papers, survey of the students and the samples of developed classroom assignments.

Keywords: ethical values, Karlis Skalbe, value orientation, Literature classes.

SATURS

IEVADS.....	5
1. ĒTISKĀS VĒRTĪBAS KĀRĻA SKALBES LITERĀRAJĀS PASAKĀS 11. KLASES MĀCĪBU KONTEKSTĀ.....	6
1.1. Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajā pasakā „Pasaka par vērdu”.....	7
1.2. Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajā pasakā „Milzis”.....	8
1.3. Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajā pasakā „Kaķīša dzirnavas”.....	9
1.4. Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajā pasakā „Bendes meitiņa”.....	10
1.5. Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajā pasakā „Kalns, kas dziedāja”.....	11
1.6. Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajā pasakā „Dvēseļu mežs”.....	12
2. 11. KLASES VECUMPOSMA ĪPATNĪBAS UN KLASES RAKSTUROJUMS.....	14
3. VĒRTĪBORINTĒTO LITERATŪRAS MĀCĪBU STUNDU CIKLA IZSTRĀDE.....	18
3.1. Literatūras mācību stundu tematiskais plānojums.....	20
3.2. Mācību metožu, metodisko paņēmieni un darba organizācijas formu izvēles pamatojums.....	27
4. VĒRTĪBORIENTĒTO LITERATŪRAS MĀCĪBU STUNDU CIKLA APROBĀCIJA....	30
5. PEDAGOĢISKĀS PIEREDZES APKOPOJUMS.....	40
SECINĀJUMI.....	42
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....	43
PIELIKUMI.....	44
1. PIELIKUMS. Aptauju anketas.....	45
2. PIELIKUMS. Stundu darba paraugi.....	46
3. PIELIKUMS. Skolēnu darbu paraugi.....	49

IEVADS

Mūsdienās aktuāls ir jautājums par vērtību maiņu. Katrs cilvēks ir unikāls un arī viņa vērtību sistēma ir unikāla. Bet pasaulē nepieciešams līdzsvars, kurā līdzās viens otram mierā var pastāvēt katrs indivīds ar savām vērtībām, bet cienot un godājot citu vērtības. Vērtības katram cilvēkam atšķiras, bet māksla ir kopā sadzīvot, izprotot citu vērtības un sargājot savējās. Laikiem mainoties, mainās arī vērtības, kuras tajā laika posmā ir aktuālas, bet ir vērtības, kuras izturējušas jau daudz ilgāku laika posmu un nostabilizējušās kā nemainīgas vērtības.

Mēs visi dzīvojam vienā pasaulē, tāpēc mums visiem kopā ir jārada tāda vide, kurā ir patīkami dzīvot. Un to mēs varam sasniegt kopā, mīlot to, kas mums ir dots.

Ir cilvēki, kuri apgalvo, ka jaunā paaudze neciena tādas vērtības kā ģimene, brīvība, zināšanas, bet viņi kļūdās. Mīlestība, ģimene, dzīvība – tās ir vērtības, kuras visos laikos bijušas aktuālas, un, autoresprāt, arī nākotnē neizdīs. Katrā no vecumposmiem vērtību skalā notiek izmaiņas un vērtības sakārtojas citādi, bet tās paliek.

Ir svarīgi apzināties, ka katram no mums, ņemot vērā piedzīvoto, ir savas vērtības, pie kurām turamies, un nav jēgas mēģināt kādam iestāstīt, kuras vērtības ir vissvarīgākās, jo tas ir subjektīvs viedoklis.

Pētījuma jautājums: kā izveidot tādu literatūras mācību stundu ciklu, lai ar Kārļa Skalbes literārajām pasakām rosinātu skolēnu vērtīborientāciju.

Mērķis: pētīt skolotāja un skolēnu sadarbības iespējas Kārļa Skalbes literāro pasaku iepazīšanā, sekmējot ētisko vērtību aktualizāciju.

Uzdevumi:

1. Studēt teorētisko literatūru pedagoģijas, psiholoģijas un literatūrzinātnes ietvaros, lai izpētītu izvirzīto problēmu.
2. Noskaidrot 11. klases vecumposma īpatnības un konkrētās klases specifiku.
3. Izstrādāt vērtīborientētu literatūras mācību stundu ciklu 11. klasei.
4. Veikt mācību izmēģinājumdarbību.
5. Apkopot un izvērtēt skolotāja un skolēnu sadarbības rezultātus.

Izmantotās metodes:

1. Literatūras analīze.
2. Mācību izmēģinājums.
3. Skolēnu aptauju rezultātu apstrāde un analīze.

Pētījuma bāze: X Valsts ģimnāzijas 11. klase – 22 skolēni. Īstenošanas laiks – 9.02.2015. – 17.04.2015.

1. ĒTISKĀS VĒRTĪBAS KĀRĻA SKALBES LITERĀRAJĀS PASAKĀS

11. KLASĒS MĀCĪBU KONTEKSTĀ

Kā norāda I. Beļickis, katrs cilvēks dzīvo objektīvo vērtību pasaulē un katrs cilvēks piedzimstot ierodas gatavo vērtību pasaulē, precīzāk – to objektu pasaulē, kuri pakāpeniski varētu kļūt arī par vērtību konkrētam indivīdam.(1, 25) Katrs cilvēks dzīvo objektīvo vērtību gaisotnē. (1, 26) Šī fundamentālā audzināšanas ideja ir vienmēr bijusi sava vēsturiskā laika aktualitāte, un katra laika perioda autori uzsver tās nozīmīguma jaunu kāpinājumu. (1, 27) Vērtībizglītība vispirms aktualizē tikumu, tikumību, morāli un tikai pēc tam materiālās vērtības. Galvenokārt izglītības vērtības ir garīgās vērtības, tās ir abstraktas un visai bieži nav mērāmas un ir grūti salīdzināmas, bet vērtējamas tās ir vienmēr. (1, 28)

Šim laikmetam raksturīga vērtību maiņa. Latviešu literārās valodas vārdnīcā teikts, ka vērtība ir pozitīvo īpašību kopums (piemēram, cilvēkam, parādībai, priekšmetam), kas ir saistīts ar, parasti garīgo, kultūru, morāli. (2) No vienas puses, vērtībām piemīt absolūtisms, tās ir mūžīgas, nemainīgas, primāras, neatkarīgas, bet no otras puses, vērtībām piemīt relatīvisms, jo tās ir laikā ierobežotas, relatīvas, mainīgas, sekundāras, atkarīgas. (1, 8) Tas nozīmē, ka, ja nav cilvēku, tad nav arī vērtību, kuras kāds atzītu par svarīgām. Līdz ar sabiedrības dzīves veidu un stilu mainās arī vērtības, tāpēc ir svarīgi pētīt un analizēt sabiedrības vērtības, lai pēc tam tās varētu salīdzināt ar citā laika posmā dzīvojošu sabiedrību. Būtiski arī atzīmēt, ka literārās pasakas, kurās ir izceltas ētiskās vērtības, ir sarakstītas pirms apmēram 100 gadiem, kas ir ilgs laika posms.

Kārļa Skalbes atstātais literārais mantojums ir ļoti bagāts, viena no lielākajām bagātībām ir viņa literārās pasakas. Kārļa Skalbes literārajās pasakās paslēptas tautas gudrības, kuras nonāk pie lasītāja un aicina padomāt par to, kas mums katram ir vērtība.

Jānis Sudrabkalns par Kārli Skalbi teicis, ka „dzejnieks visur meklē un atrod cilvēka sirds skaistumu, gatavību ziedoties, visu piedot.” (3, 5) Andrejs Upīts par Skalbi teicis šādus vārdus: „Skalbe nepieder pie dziļu ideju, sociālu problēmu un izsmalcinātu eksperimenta formu māksliniekiem – viņš ir sapņu un teiku dzejnieks ar vienādu pamata jutoņu visos savos darbos. Romantiķis, kam vienīgais avots paša sirds, no tā viņš smeļ to pašu nemainīgo saturu, tomēr nepaliek sekls, ne apnicīgs, jo ikreiz liek tam atplaukt savādā varavīksnes nospulgā.” (3, 6)

J. Sudrabkalns Kārļa Skalbes literāro pasaku varoni raksturo kā pazemīgu, sirdsskaidru, vienkāršu krietnu tikumu valkātāju, kuru nespēj salauzt nekādas dzīves grūtības, viņš arī mirst apskaidrots. (3, 10)

Andrejs Upīts raksta: „Skalbes pasaku tēli un priekšmeti ar viņu neuzbāzīgo pamācību parādās tik dzīvi skatītā un oriģināli tēlotā ārējā veidā, ka uzņemami kā estētiski fenomeni, kā dzejiskas izdomas radījumi, pie kuriem aizmirstas pasaku parastais didaktiskums un vientiesīgā sadzīves morāle. Un pasakas fabulu Skalbe prot uztvert tā kā tautas pasaku teicēji, kur visi sazarojumi organiski piekļaujas vadošam motīvam. Gleznainais vēstījums atgādina mozaīkas logu krēslā telpā, kur dažādīgi atkrāsota ārienes gaisma skatītāja jutoņu ietver maigi sapņainās romantiskās šūpolēs.” (3, 10)

Zenta Mauriņa apgalvo, ka „Skalbes mākslā ir rasas skaistums.” (17, 87.) Z. Mauriņa raksturo K. Skalbes rakstīšanas stilu šādi: „Skalbe nesludina, viņš runā tik klusu, ka šīs vārds ir vairāk jāuzmin nekā jāsadzird. Labsirdība un maigums ir koka gudrība, un tajā ir visu Skalbes tēlu gudrība, kas līdzīgi viņam pilda pienākumus, par kuriem Skalbe stāsta tik vienkāršā un visiem saprotamā valodā.” (17, 93.)

Literatūras stundās 11. klasē tika iepazītas vairākas Kārļa Skalbes literārās pasakas: „Pasaka par vērdu”, „Milzis”, „Kaķīša dzirnavas”, „Bendes meitiņa”, „Kalns, kas dziedāja” un „Dvēseļu mežs”. Dažas no literārajām pasakām jau tikušas iepazītas pamatskolas literatūras kursā, bet tās lasītas vēlreiz, lai varētu plašāk apskatīt Kārļa Skalbes literāro pasaku daudzveidību, tematu krāšņumu un ētisko vērtību dziļumu. Literārajās pasakās paustas šādas ētiskās vērtības: spēja piedot, līdzietība, mīlestība, darba tikums, ģimene, sapratne, dzīvība..

1.1. Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajā pasakā „Pasaka par vērdu”

Pasakas „Pasaka par vērdu” centrā izvirzīta problēma – kā nauda maina cilvēku.

Autors izceļ galvenā varoņa Anša pieticību, viņa pazemību un ticību, ka pasaulē tiek atmaksāts par labajiem darbiem. Ansis bija pacietīgs, Kārlis Skalbe to attēlo šādi: „Viņš bija pacietīgs un prata gaidīt, kad nesteigdamās atnāca viņa mazā Laime, kura nopūtējušām kājām staigāja gar nabaga ļaužu durvīm, izdalīdama savas mazās dāvaniņas.” (3, 75.)

Cilvēks, kurš visu laiku dzīvojis trūcumā, citādi attiecas pret naudu, tā viņam kļūst daudz vērtīgāka nekā pārējiem cilvēkiem. Kad Ansis atrod vērdu, protams, ka viņš to paņem un noglabā pie sevis, jo zina, ka tāda veiksmē gadās reti. Ansis sāk sapņot par to, ko viņš darītu, ja viņam būtu daudz naudas: „Es uzceltu savai mātei siltu priekšu istabiņu ar sarkanu skursteni uz jumta. Tad pa vakariem viņai nebūtu jāsed tumsā.” (3, 77.) Māte dēlam sniedz labu padomu, kā apieties ar atrasto vērdu: „Saka jau, saka, ka katra laime esot zemē aprakta: kas protot, tas atrodot. Tev jau, dēls, viņa pati iekāpusi rokās. Glabā labi! Kas tādu dabū, tā mūžam pietiek.” (3, 78.) Māte it kā brīdina dēlu, ka laime pati iekāpusi viņa rokās, māte aicina būt modram un uzmanīgam, jo varbūt rīt šīs burvju laimes vairs nebūs. Māte vēlas, lai viņas bērns būtu laimīgs, bet zina, ka nauda, bagātība nebūs tā, kas sniegs ilgu, pilnīgu laimi.

Bet jau pēc vienas dienas Ansis mainās, nauda kļūst par viņa dzīves mērķi, lai varētu piepildīt savus sapņus, viņš tikai „lika un skaitīja vērdiņu pēc vērdiņa un pirka zeltu un sudrabu. [...] Viņš mija savu laimi zeltā un sudrabā.” (3, 79.) Līdz ar bagātības palielināšanos, aug arī Anša lepnums, viņš vēlas parādīt citiem, ka nav vairs tas nabaga pirtnieks, lai citi redzētu, ka ir varens un bagāts.

Mātes attieksme pret dēlu nebija mainījies, viņas rūpes, raizes un mīlestība nebija mazinājusies, viņa nāca apciemot dēlu, paraudzīties, kā viņam veicas, bet dēls tikai atteicis: „Nav vaļas, nav vaļas! Es dodu, kas tev vajadzīgs, bet ko mēs daudz runāsim? Ikkatrs vārds man maksā vērdiņu.” (3, 79.) Par māti Ansis aizmirsas, arī par sapni uzbūvēt viņai siltu prieku istabiņu. Māte lepojās ar dēlu, bija priecīga par viņa bagātību, bet vakaros „viņa palika nemierīga un domāja, cik labi bij toreiz, kad Ansis, pārnācis vakarā, nolieca galvu viņai klēpī un izsūdzēja savas bēdas. Tad viņam nebija nekā vairāk kā šīs bēdas, bet šais bēdas bij viņa sirds...” (3, 79., 80.)

Pasakas nobeigumā autors liek lasītājam noprast, ka Ansis ir sapratis, ka bagātība nav lielākā vērtība dzīvē, rakstot: „Tā nobeidz viņš savu dzīvi ar tukšumu krūtīs. Viņa sirdi vairs neatrada jauna mīlestība, un pirkstus, kuri bij raduši tikai raust, vairs nespēja atlikt saldā devēja vara.” (3, 81.) Pasakā pausta atziņa, ka bagātība nesniedz laimi, ģimene un mums tuvie cilvēki ir lielākā bagātība, kas jāspēj novērtēt, kamēr mums tāda ir, jo pēc tam būs par vēlu kaut ko mainīt.

1.2. Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajā pasakā „Milzis”

Pasaka „Milzis” vēsta par tradīcijām, darba tikumu, kas pārmantots no paaudzes paaudzē. Milzis visu mūžu bija turējis kalnu tāpat kā viņa tēvs un tēvatēvs. Bet pēkšņi Milža dzīve mainās, viņš nolemj doties pasaulē. „Un nu viņš stāvēja klajā liels, kumpains un neveikls. Viņš vāji turējās uz kājām un brīnīdamies skatījās pasaulē.” (3, 107.) Autors ļauj lasītājam iejusties Milža pasaulē, attēlojot pasauli no Milža skatu punkta, aprakstot katru viņa redzēto lietu kā lielu brīnumu. Brīnumainais pasaules apraksts lasītājam sniedz vielu pārdomām par to, ka dzīve, dzīvība ir brīnums, ka tā ir viena no vislielākajām vērtībām, kas mums dota.

Milzis, apskatīdams pasaules plašumus, satiek aitu ganu, kas viņam iemāca, ka ass prāts ir daudz svarīgāks par lielu augumu. Milzis tiek apmulļots, jo nepazīst viltības, kuras izmanto ganu zēns, bet tas viņam liek novērtēt cilvēku un sākt domāt, ka visi to vien tik vēlas, kā viņu apmulļot, tāpēc „viņš gāja ātri un smagi, atstādams zemē dziļas pēdas. Nabaga milzis bij gluži apjucis, un bailes mina viņam uz papēžiem. Viņš meta līkumu, kur arājs ara un gani ganīja. Šiem kukaiņiem [cilvēkiem] bij brīnišķas varas. Tas nieks viņam bij atņēmis zelta gabalu un izpostījis viņu līdz pašai serdei.” (3, 108., 109.) Pasakā tiek atainots, cik viegli ir

pazaudēt ticību labajam; pietiek ar vienu vilšanos, lai domātu, ka arī visi pārējie cilvēki izturēsies pret viņu slikti. Lasītājs šajā brīdī pārdomā, vai pašam dzīvē ir bijusi līdzīga situācija, kad šķitīs, ka ticība labajam zudusi vai kad paša rīcības dēļ kāds cits tā ir sācis justies.

Milzis savā priekšā ieraudzīja ziedošu klajumu un „vairs nezināja, kur likt savas lielās rokas. [...] Viņš varēja dzīvot tikai tad, ja viņam bij ko nest. Jo tā nu reiz milži ir radīti. Kā cits nevar panest grūtuma, tā milzis nevarēja panest viegluma.” (3, 109.) Milzis saprot, ka viņam nepieciešams darbs, lai justos labi, viņš jūtas nevajadzīgs, nevar atrast savu vietu plašajā pasaulē, jo viss, kas apkārt redzams, neprasa viņa darbu – turēšanu.

Pasakas autors aicina novērtēt zemes spēku, enerģiju, arī pasakas galvenais varonis milzis novērtē šo spēku, smeldamies zudušo spēku no zemes. „Viņš noietās zemē un kāri sāka raust sev smiltis uz kakla un pleciem. Un brīnums: zeme atdeva viņam zudušo spēku. Jo dziļāk viņš rakās, jo stiprāks viņš tapa.” (3, 110.) Milzis rakās arvien dziļā iekšā zemē, un drīz tajā vietā radās kalns. Milzis atkal jutās labi, jo viņam bija darbs, ko darīt, - kalns, ko turēt. „un viņam bij tik labi, ka viņš baidījās elpot, lai nesatricinātu putnu olas ligzdās un neizbiedētu samīlējušos, kuri sēdēja tur, augšā, zem kāda kupla koka. Milzis aizturēja elpu, un kā maigs vilnis zem krūtīm viņam apstājās laime. Viņā turējās viss kalna svars. Milzim bij atkal ko nest, viņš dzīvoja pilnu dzīvi un bij laimīgs. Bet ne koki, ne puķes, ne arī putni nezināja, ka viņi šūpojas uz milža muguras. Jo viņš tur apakšā bij tik kluss, cik kluss top tik aiz lielas laimes.” (3, 110.)

Pasakā noris laimes meklējumi, kuri vainagojas ar atradumu un atklāsmi, ka laime ir būt tur, kur jūties labi, un būt noderīgam – atrast darbu, kas labi padodas un sniedz gandarījumu un prieku, jo darbs ir viena no svarīgākajām dzīves vērtībām.

1.3. Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajā pasakā „Kaķīša dzirnavas”

Pasakā „Kaķīša dzirnavas” atspoguļota nesavtība, piedošana, labestība un sapratne. Interesanti, ka pasakas vēstītājs ir runcis, tas liek lasītam paskatīties uz pasauli no runča skata punkta, kas tādējādi paplašina lasītāja redzes loku.

Pasakas centrā ir kaķītis, kurš savu meitu labā gatavs darīt visu: „Kaķīša meitām sāka braukt precinieki, un viņš tām gribēja dot lielu pūru. [...] Un, kad viņš bij izdevis visas meitas, tad no dzirnavām viņam bij palicis pāri tikai baltais melderka kažoks.” (3, 84.) Nevarēdams samaksāt melnajam runcim parādu, kaķītis ir spiests atdot savas dzirnavas. Kaķītis dodas uz muižu, kuras pagrabā strādā viņa znots. Tur viņu uzņem ļoti labi, cienā ar krējumu, bet piedāvāt apmesties gan neaicina, jo ģimene domājot par bērniem un tam būs nepieciešams daudz līdzekļu. Tāpēc kaķītis saprot, ka jāiet prom. Ejot tālāk, kaķītim nācās piedzīvot grūtus brīžus – viņu gandrīz samīn lopu bars, uzbrūk suns un mazo puiku izrēķināšanās -, bet viņš

nepadodas un apņēmīgi turpina ceļu. Bet „visi radi viņam bij bagāti, un visām meitām viņš bij devis lielu pūru. Kad viņam būtu viens radiņš tik nabags un nelaimīgs kā viņš pats! Tas būtu viņu pažēlojis. Bet bagāts palīdz bagātam, un nabaga kaķītis nekur neatrada pajumtu. Ikkatrs sargāja savu mieru un laimi, un viņu nekur nelaida iekšā.” (3, 86., 87.)

Kādu dienu kaķītis ieiet pilsētā un ierauga karaļa pils zilos torņus. Viņa dodas uz pili, kurā vienā logā kvēlo sarkana pavarda uguns. Pavārs viņu paņem klēpī un ienes virtuvē. Kaķītis bija pārsteigts par šādu labvēlību, jo, viņaprāt, viņa izskats neatbilda tam, lai viņš varētu tikt iekšā karaļa pilī. Tagad viņš jutās tik labi – „Nu kaķītim bij laime. Gluži negaidot viņš bij ticis lielā godā. Kā galma runcis viņš laka pienu, cik gribējās, un drīz dabūja atpakaļ savu balto meldera kažoku.” (3, 87.) Šis pasakas pavērsiens aicina lasītāju domāt un cerēt, ka vienmēr par visu labo, kas iepriekš darīts, tiks atdarīts ar labu. Kaķītis ir piemērs tam, kādam jābūt labam cilvēkam, labam tēvam, kas ģimenes dēļ gatavs atdot visu. Kaķītī apvienotas ideālā cilvēka īpašības – spēja piedot visu, neatminēties pāri darījumiem, mīlēt visus un labi saprast citus.

Ķēniņš sirgst ar kaiti – „visas sāpes, kas pasaulē gadījās, kā bultas atrada viņa sirdi”, kopš sievas nāves viņa dzīvē vairs nebija nekāda prieka, viņa sirdij tuvas bija citu bēdas – „Viņam bij mīļas nelaimīgo nopūtas, kas maldījās caur laikiem un tālēm. Viņš sildīja tās pie savas sirds kā nosalušus bērnus, kuri spiedās klāt pie viņa krūtīm ar sastingušām rociņām.” (3, 89.) Ķēniņa vienīgā laime bija noraudzīties savas meitas Ilzītes acīs, kuras vēl nezināja sāpju. Bet Ilzītei bija auksti tumšajās un drēgnajās pils istabās, tāpēc viņa bieži pazuda virtuvē, kur vienmēr bija silti un kur kaķītis stāstīja savus stāstus. Ķēniņš paaicināja atvest kaķīti pie sevis, un kaķītis sāka stāstīt savu dzīves stāstu. „Ķēniņš klausījās viņš un brīnījās, kā tik viegli var sāpes pieminēt, un asaras klusi kāpa viņam acīs kā silts, zilgans ziemas prieks, kurš paceļas no balti nosniguša dārza un mīksti spiež pieri.” (3, 90.) Kad ķēniņš bija noklausījies kaķīša stāstu, viņš jautāja kaķītim, ko lai darot melnajam runcim vai ko lai darot nepateicīgajām meitām. Bet kaķītis atbildēja: „Kāpēc vairoto sāpes? Lai vairojas prieks.” (3, 90.) Šie kaķīša teiktie vārdi vislabāk raksturo kaķīša un ideālā cilvēka dzīves moto. Ja katrs cilvēks domātu tāpat, tad pasaulē nebūtu ļaunuma un visi būtu laimīgi.

Galvenā atziņa, ko var gūt no pasakas „Kaķīša dzirnavas”, ir – lai būtu laimīgs, nevajag daudz, jo, kā teicis Imants ziedonis „tādas lielas laimes jau nemaz nav. [...] Ir tikai tādas mazas laimītes. Ir tikai tādi mazi ikdienības prieki”. (14)

1.4.Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajā pasakā „Bendes meitiņa”

Pasaka „Bendes meitiņa” ir par mīlestību, ziedošanos, sāpēm un ticību labajam. Jau pats pasakas nosaukums liek domāt, ka pasaka nebūs par prieku, laimi un vieglu dzīvi.

Pasakas galvenās varones dzīve nav rožu dārzs, viņas tēvs ir bende un tāpēc sabiedrība no viņas vairās. Viņas tēvs bieži lietoja alkoholu, bet tēvā bija kas tāds, ko meita neatklāja līdz galam – „reizēm, kad viņš bij izgulējis grūto dzērumu, kādā tas pavadīja savas dienas, tas ņēma uz ceļiem savu meitiņu, un kāda skaņa viņa kaklā meklēja vārdus. Viņš bij kā aizsmakusi dzeguze, kura grib kūkot, un tas bij tik briesmīgi.” (3, 111.)

Meitenes dzīve krasī mainījās, kad nomira viņas. Viņa kļuva par gani, bet, lai kur viņa ietu, viņai līdzī sekoja vajātājs, kas klausī pakausī dvesa: „Tu esi bendes meitiņa.” (3, 112.) Kādu nakti, kad bendes meitiņa nevarēja iemigt, viņa gribēja doties uz Mēnešmāmiņas pili, jo „tā gan visu redzēja un zināja. Viņa pateiks, ko darīt. Viņa zinās kādu vārdu, kas atlaidīs viņu no mokām, kas atsvabinās viņu no sevis pašas.” (3, 112.) Meitiņa iegāja mežā un satika melno jātnieku, kas piedāvāja kādu gabalu viņu pavest zirga mugurā, jo noskaidroja, ka viņa vēloties tikt uz Mēnesnīcas pili. Bendes

Pa dienām ejot un pa naktīm jānot kopā ar melno jātnieku, bendes meitiņa nokļuva Mēnesnīcas pilī, kur Mēnešmāmiņa iedeva viņai atslēdziņu un pateica, kurp jādodas, lai atpestītu kādu varoni, kas gaida nāvi. Bendes meitiņa un melnais jātnieks nokļuva pie varoņa, kas gaidīja nāvi, un tad bendes meitiņa mainīja savas domas un izlēma atdod iespēju sākt jaunu dzīvi melnajam jātniekam. Jātnieks negribēja piekrist bendes meitiņas piedāvājumam, viņš viņu brīdināja, sakot: „Kad sargi neatradīs manis, tad viņi vedīs tevi uz karātavām.” (3, 115.) Bet bendes meitiņa pārliecinoši atbildēja: „Lai ved. Man viņiem ir kaut kas sakāms. Man ir, it kā es būtu dzīvojusi tumšā alā. Nu es gribu redzēt dienas gaismu un runāt.” „Ļauj, lai man pieder dzīve. Vienu vienīgu brīdi lai man pieder dzīve. Vienu brīdi priekš nāves lai es redzu to viņņojam aiz ļaužu galvām kā zaļu jūru. Lai es redzu to svīstam kā zaļu jūru. Lai ved mani, man vajag pakāpties un kaut ko sacīt. Nevienš nezina, cik ilgi un cik grūti šis vārds ir meklējis ceļu uz manām lūpām. [...] Ko viņš [tēvs] toreiz nevarēja pateikt, to es tagad zinu. Rīt es to gaviļēdama gribu izrunāt. Lai mani ved, es gribu pakāpties uz karātavām un teikt vienu vārdu. Šis vārds ir – mīlestība.” (3, 115.) Bendes meitiņa bija atradusi to, ko visu savu dzīvi meklējusi un pēc kā ilgojusies, viņa bija gatava ziedoties cita dēļ, jo bija atklājusi, ko tēvs viņai bija gribējis pateikt.

Svarīgākā atziņa, kas rodas pēc pasakas „Bendes meitiņa” izlasīšanas, ir – īstas mīlestības vārdā cilvēks ir gatavs uz visu.

1.5.Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajā pasakā „Kalns, kas dziedāja”

Pasaka „Kalns, kas dziedāja” ir par brīnumiem, kas notiek visapkārt. Pasakas galvenais varonis ir cilvēks, kurš izstaigājis daudzas zemes, un viņam viss kļuvis vienaldzīgs, jo viss šķiet it kā jau redzēts. Viss mainījās, līdz viņš nokļuva kādā vietā. „Visas lietas likās it kā pirmoreiz redzētas. No jauna viss viņam rādījās un bija jauns kā tad, kad viņš pirmoreiz bija

atvēris acis uz pasauli.” (3, 263.)[...] „Viss bija tik mīļš kā uz mūžu pazaudējams, viņa soļi kavējās, tam gribējās noglaudīt katru zālīti ceļmalā.” (3, 263.)

Kāds gans, kas tuvumā ganīja aitas, pastāstīja, kāpēc no kalna bezdibeņa nāk dziedošas skaņas. Pirms daudziem gadiem pie bezdibeņa malas apstājies koklētājs, kokle tam izkritusi no rokām un iekritusi tieši iekšā bezdibenī. No tā laika izklausās, ka kalns dzied. „Var būt, ka arī kokle negrib palikt viena un vēlas, lai viņu kāds klausās...” (3, 265.)

Rodas pārdomas par vientulību; neviens nevēlas būt vientuļš, mēs katrs meklējam kādu, kas būs blakus – atbalstīt, samīļos. Arī kalns (kokle, kas tajā iekrita) nevēlas būt vientuļš, tas vilina garāmgājējus sev klāt, piesaistot ar brīnumiem. Pasaka aicina apbrīnot dabas skaistumu un varenību, tās krāšņumu un vienreizību. Brīnumi notiek visapkārt, tikai jāspēj tos ieraudzīt un tad dzīve kļūst aizraujošāka.

1.6. Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes literārajā pasakā „Dvēseļu mežs”

Pasaka „Dvēseļu mežs” ir par mātes un bērna mīlestību, par drosmi un neatlaidību. Pasakā virmo burvestības un tas rada mistikas pilnu noskaņu, kura ievieļ lasītāju citā pasaulē.

Māte ar bērnu gāja cauri mežam, mežā bija kāds koks, kuram piemita burvība – „kas viņam pieskārs, tas palika par koku.” (3, 204.) Neviens nezināja, kurš ir īpašais koks, no kura būtu jāizvairās, jo katru reizi tas bija kāds cits koks.

Māte bija ļoti piekususi, nesot smago zāļu nastu, un viņā iekšā bija kāda ļauna priekšnojauta, ka nevajag iet caur mežu, bet apkārtceļš bija ļoti garš un tuvojās nakts, tāpēc viņai nebija citas izvēles, kā iet caur mežu uz mājām. (3, 205.) Māte paklupa aiz kāda koka saknēm un ieķērās tā zaros, un, atbalstu meklējama, atspiedās pret stumbru un juta, ka sāk ieaukt kokā. (3, 205.) Zēns izmisis skatījās uz savu māti un vēlējās palīdzēt – viņš lika mātei pie mutes sārtās zemenes, veldzēja slāpes ar avota ūdeni -, bet nekas nelīdzēja. Zēna drosme atklājās brīdī, kad viņš skrēja pēc burvju cirvja, kurš varot glābt māti. Viņš būtu gatavs darīt visu, lai tikai mātei spētu palīdzēt. Viņš atrada lāci, bet noskaidroja, ka burvju cirvis vairs neesot atrodams.

Zēns atskrēja pie mātes, bet bija jau par vēlu. Zēns raudot aizmiga, nākamajā dienā viņš atkal atnāca uz mežu, lai sameklētu māti, bet nevarēja atrast bērzu, pie kura iepriekšējā naktī raudāja. Visi koki šķita vienādi. „Viņš piegāja pie viena koka, pie otra un glāstīja ar delnu viņu cieto mizu. Tad, nometies ceļos, viņš skaitīja lūgšanu visam mežam.” (3, 207.)

Pasaka aicina pārdomāt, cik ļoti mēs novērtējam to, ka blakus vienmēr ir ģimene, draugi, kas būs gatavi tevi atbalstīt, pieņemt tādu, kāds esi, un mīlēt bez nekādiem nosacījumiem. Pasakas izlasīšana izraisa pārdomas par ģimenes nozīmību mūsu dzīvē, un vienlaicīgi liek padomāt par to, kā būs tad, kad ģimenes vairs nebūs blakus, un par to, ka

dzīvē viss ļoti strauji var mainīties, ja ģimene tev pēkšņi tiek atņemta. Pasaku caurvij skumju motīvs, bet šīs skumjas nav nospiedošas, tās ir vieglas kā dūmaka, un tas ir Kārļa Skalbes talants, kas izpaužas, attēlojot skumjas.

2. 11. KLASES SKOLĒNU VECUMPOSMA ĪPATNĪBAS UN KLASES RAKSTUROJUMS

Lai pēc iespējas labāk strādātu ar skolēniem, ir nepieciešams pārzināt skolēnu vecumposma īpatnības. Katrā no vecumposmiem notiek dažāda veida attīstība, tāpēc būtiski izzināt, ko skolotājam būtu jāņem vērā, strādājot ar konkrētā vecumposma skolēniem.

11. klases skolēni pieder pie jauniešu vecumposma (15 līdz 18 gadi). Šajā vecumposmā būtiskākais ir ES identitātes atrašana vai arī tās intensīva meklēšana, profesijas izvēles saskaņošana ar pašnovērtējumu un pretenziju līmeni, visu kognitīvo procesu intelektualizācija, kā arī seksuālo attiecību nozīmes pieaugums, tā norāda Guna Svence. (4, 137.)

Jaunības periodā notiek personības izpausmju harmonizācija, jauniešiem ir mazāk konfliktu ar pieaugušajiem nekā pusaudžiem, jauniešiem ir līdzsvarotāks, viņi samazinās negatīvisms. Jaunībā cilvēks meklē savu īsto ES, uzdodot sev dažādus jautājumus: Kas es esmu? Kāda ir dzīves jēga? Kas mani sagaida nākotnē? Jauniešu interesē globālas problēmas, kas skolotājam paver plašāku sarunu temata klāstu. Jaunieši cenšas izzināt, kas ir Dievs, pasaule, morāle, iekšējās pasaules izpēte ir būtiska vecumposma īpatnība. (4, 138.)

Būtiska nozīme šajā vecumposmā ir intelektuālo spēju attīstībai. Jauniešu domāšana kļūst arvien intelektuālāka, abstraktāka un patstāvīgāka. Jauniešiem ir vēlme izdarīt vispārinājumus, meklējot kādus kopīgus principus un likumības. Nereti var novērot, ka jauniešiem ir tendence pārspīlēt savas zināšanas, savu iespēju līmeni. (4, 142.)

Guna Svence norāda, ka jaunības periodā cilvēks jau ir apguvis spējas veikt loģiskās operācijas, kuras vēl tikai apguva sākumskolā un pamatskolā, piemēram, analizēt, sintezēt, abstrahēt, vispārināt un klasificēt. (4, 142.) Šīs ir būtiskas prasmes, kas pielietojamas literatūras stundās. Skolēni šajā vecumā prot improvizēt par dažāda satura informāciju, spēj rast nestandarta risinājumus, ietvert savas problēmas vispārīgu problēmu kontekstā. Jauniešiem raksturīga radoša pieeja, arī jaunrade, tāpēc ka viņi jūt nepieciešamību apliecināt sevi, savu individualitāti. (4, 143.)

Laiki mainās un cilvēki tiem līdzīgi. Mūsdienu jauniešiem arvien vairāk izpaužas pašaktualizācija, spēja mainīties un pielāgoties, kā arī patstāvīgi pieņemt lēmumus. Jaunrade un oriģinalitāte jaunībā visciešāk ir saistīta ar personības identitāti, kura sāk noteikt cilvēka dzīves stilu, ietekmē profesijas izvēli, saskarsmi ar līdzcilvēkiem, vaļaspriekus, kopteļu vispār, tā norāda Guna Svence. (4, 143.)

Jauniešu periodā paplašinās emocionālo izpausmju veidi, paieldzinās emocionālo reakciju laiks. Salīdzinājumā ar pusaudžiem jauniešiem ir izveidojusies labāka komunikatīvā

paškontrole un emocionālā pašizjūta. Jaunieši ir brīvāki un atvērtāki saskarsmē ar apkārtējiem cilvēkiem.(4, 144.) Jauniešos attīstās solidaritātes jūtas, viņi arvien vairāk sāk interesēties par filozofijas jautājumiem, jo viņi vēlas izzināt savu iekšējo pasauli. (4, 145.)

Jūtu ziņā jaunība ir visemocionālākais periods, jaunieši meklē tuvību, bieži iemīlas vai nodibina pastāvīgas attiecības, pārdzīvo pirmo lielo mīlestību. (4, 145.) Bet saskarsmē ar pieaugušajiem var būt mērenas vai vētrainas attiecības, kas, protams, ir atkarīgs no personības ievirzēm un tipa. Attiecībās ar skolotājiem jaunieši pieprasa ne tikai, lai „izturas kā līdzīgs ar līdzīgu”, bet vēlas, lai skolotājs „mani izprot” un „lai ir savā priekšmetā labs speciālists”. Guna Svence raksta, ka mācību procesā jaunieši aizraujas ar filozofiju, psiholoģiju un literatūru, ja var gūt atbildes uz jautājumu „Kas es esmu?”, „Kāda ir pasaules jēga?” (4, 146.)

Klasē, kurā norit izmēģinājumdarbība, mācās 22 skolēni – 11 zēni un 11 meitenes. Skolēnu intereses atšķiras, jo klase sadalīta divās daļās – pus klase apgūst priekšmetus vispārīglītojošajā mācību programmā, bet otra pus klase – humanitārajā novirzienā. Arī skolēnu sekmju līmenis krasi atšķiras: ir skolēni, kuri vienmēr tiecas pēc augstākā vērtējuma un cenšas savu darbu uzlabot, bet ir tādi, kurus apmierina viduvējs vērtējums (4 vai 5 balles), lai nebūtu darbs jāpārlabo.

Klasē mācās skolēni, kuri bieži neapmeklē mācību stundas. Viens zēns profesionāli nodarbojas ar basketbolu, tāpēc skolotāji jau zina, ka pēdējās stundas viņš kavēs. Bet ir arī skolēni, kuriem ir veselības problēmas, tāpēc viņi bieži slimo.

Var novērot, ka fiziskajā attīstībā skolēni ir vienādi, būtisku atšķirību nav. Lielākā daļa skolēnu aug ģimenēs, kurās ir abi vecāki, apmēram 10 % skolēnu dzīvo ģimenēs, kurās vecāki ir šķīrušies vai miruši. Lielākā daļa klases nāk no materiāli nodrošinātās vides, viņi ir nodrošināti ar mācībām nepieciešamajiem materiāliem. Sabiedriskais transports šajā pilsētā skolēniem ir bez maksas, tāpēc arī mācību ekskursijās var doties visi.

Klases kolektīvā ir viens vai divi izteikti līderi, kuri grib visu laiku izteikt savu viedokli, strīdēties par atbildību pareizību. Pārējā klases daļa ir vairāk pasīva, viņi atbild, ja jautājums tiek uzdots konkrēti viņam/ai. Skolēni aktīvi iesaistās grupu darbā, ir pozitīvi noskaņoti sadarboties savā starpā. Viņi spēj izvērtēt savas prasmes, tāpēc ātri var sadalīt pienākumus grupā, lai darbs tiktu veikts efektīvāk.

Skolēniem patīk iesaistīties diskusijās, viņi labprāt dalās savā viedoklī, jo klasē valda tāda gaisotne, ka skolēni nebaidās paust savas personīgās domas, viņi zina, ka netiks par to izsmietti. Skolēni ir ieinteresēti mācību darbā stundu laikā, bet mājas darbu pildīšana viņiem sagādā grūtības. Skolēniem trūkst motivācijas lasīt dažādus literārus darbus, jo viņi nespēj saskatīt jēgu, kam tas noderēs viņu turpmākajā dzīvē. Visi skolēni jau ir izlēmuši, ko darīt pēc vidusskolas pabeigšanas. Lielākoties izvēlētajām profesijām ir ļoti maza saistība ar latviešu

valodu vai literatūru, tāpēc skolēni bieži domā, ka stundās pavadītais laiks ir lieka laika izšķērdēšana. Literatūras stundas skolēniem šķiet interesantas, ja tajās tiek pielietotas daudzveidīgas mācību metodes un dažādas darba organizācijas formas. Skolēni visaktīvāk iesaistījās stundās, kurās bija tādas mācību metodes kā brīvais raksts, prezentācija, jo, pēc skolēnu domām, tā var labāk uztvert un iegaumēt informāciju, domu kartes veidošana.

Tā kā klases kolektīvs ir sadalīts divās daļās, jo skolēni mācās pēc divām atšķirīgām mācību programmām, tad arī savstarpējās attiecības var novērot, ka tie skolēni, kuri apgūst humanitārā novirziena mācību programmu, ir savā starpā draudzīgāki, viņi vairāk komunicē viens ar otru. Un tas rada problēmu, ka skolēniem ir grūti vienoties par kopīgiem klases lēmumiem.

Lai veiksmīgāk iepazītu skolēnus, ir jānoskaidro skolēna pašizjūta klasē, kā arī savstarpējās attiecības.

Aptauja ir viens no labākajiem veidiem, kā noskaidrot skolēnu viedokli par klasē valdošo atmosfēru.

Skolēna pašizjūta klases kolektīvā

Mērķis:

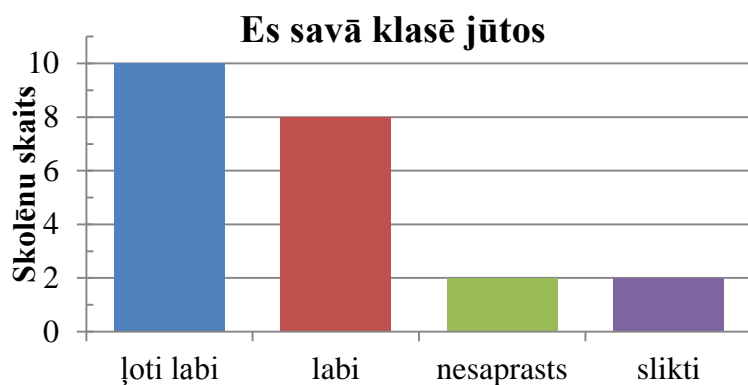
Noskaidrot, kā skolēns jūtas klases kolektīvā.

Norise:

Aptaujā piedalās 22 skolēni. Skolēni saņem lapas ar aptaujas apgalvojumiem. Skolēni izlasa apgalvojumus un izvēlas sev piemērotāko/os atbilžu variantu/us.

Rezultātu analīze liecina, ka 18 skolēni savā klasē jūtas ļoti labi un labi, 2 skolēni jūtas nesaprotami, bet 2 skolēni savā klasē jūtas slikti. 10 skolēni savas attiecības ar klases biedriem raksturo kā draudzīgas, 7 skolēni apgalvo, ka viņu attiecības ar citiem klases biedriem ir labas, 3 skolēni domā, ka viņu attiecības ar klases biedriem ir neitrālas, bet divi skolēni domā, ka attiecības ar klases biedriem ir sliktas. Var spriest, ka klases kolektīvam nav lielas intereses iesaistīties skolas rīkotajos pasākumos un aktivitātēs, jo tikai 7 skolēni apvilks atbilžu variantu „kopīgi piedalās skolas rīkotajos pasākumos un aktivitātēs”. 15 skolēniem ir svarīgi, ka klase kopīgi dodas ekskursijās. Tikai puse klases skolēnu domā, ka ir svarīgi pavadīt brīvo laiku kopā. Skolēni ir atsaucīgi, ja kādam ir jāpalīdz ar mājas darba pildīšanu, šo atbildes variantu apvilkuši 15 skolēni. Saprātne skolēniem ir svarīga, jo 13 skolēni vēlas, lai viņus pieņem tāds, kādi viņi ir. Ir svarīgi, ka skolēns savā klasē var justies brīvi, nevis izlikties.

Kopumā rezultāti liecina, ka savstarpējās attiecības klases kolektīvā ir labas, bet skolēniem nav intereses ar klases biedriem pavadīt laiku, gatavojoties pasākumiem vai kopīgi atpūsties no skolas brīvajā laikā.

1.att. Skolēna pašizjūta klases kolektīvā aptauja – Es savā klasē jūtos

3. VĒRTĪBORIENTĒTO LITERATŪRAS MĀCĪBU STUNDU CIKLA IZSTRĀDE

Lai skolēnus varētu izglītot, ir viņi jāiepazīst, jo, kā teicis Inārs Beļickis, visi mēģinājumi individualitāti veidot jābalsta uz pašas individualitātes attīstības potenciālajām iespējām. Skolotājam jāizprot, ka katra skolēna (unikāla indivīda) potenciāla iespējas ir atšķirīgas, vienam tās var būt ļoti plašas, turpretī citam – ļoti šauras. Bet svarīgākā atziņa – ka nav neviena cilvēka, kuru nevarētu izglītot. (1, 19,20) Jo katrs skolēns no skolas piedāvātajām zināšanām paņem to, ka, viņaprāt, ir visnoderīgākais un labākais.

Jānis Valbis raksta, ka „emocionālā attīstība ir svarīga personības attīstības sastāvdaļa, kurai izglītības procesā ir veltāma nopietna vērība. [...] ...taču katra skolēna emocionālo inteligenci un emocionālo kompetenci tās praktiskajā nozīmē galvenokārt veido skolas vērtību un attiecību sistēma, skolas ētoss. Savukārt tā pamatā ir skolotāju personības, viņu emocionālā inteligence un kompetence, spēja būt par paraugu un palīdzēt skolēniem veidoties par emocionāli inteligentiem cilvēkiem.”(15, 51.) Skolēniem ir svarīgi redzēt savā priekšā labus paraugus, kam viņi gribētu līdzināties, tad arī notiek vērtīborientācija, tikai netiešā veidā.

Lai izstrādātu pilnvērtīgas literatūras mācību stundas, jāpārzina Latvijas izglītības likums, tā pamatprincipi, mērķis un uzdevumi. Latvijas izglītības pamatprincipi ir humanitāte, demokrātiskums, individualizācija, radoša darbība, tautiskums, tikumiskums, profesionalitāte, zinātniskums, sistemātiskums un mūsdienīgums. (1, 267.) Literatūras mācību stundās izpaužas visi iepriekš minētie pamatprincipi. Apgūstot dažādus tematus, skolēni izprot, cik svarīgi ir ieklausīties katra viedoklī, skolēniem ir iespēja radoši darboties, kā arī apzināt vērtības, kuras tikušas celtas godā arī pirms daudziem gadiem.

Latvijas izglītības mērķis ir radīt ikvienam cilvēkam iespējas veidoties par garīgi un fiziski attīstītu, brīvu un atbildīgu, radošu kultūras personību. (1, 267.) Literatūras mācību stundās notiek aktīva garīgā attīstība, kā arī radošuma izpaušana, tiek aplūkots kultūras mantojums.

Latvijas Republikas izglītības pamatuzdevums ir nodrošināt apstākļus cilvēku garīgo, radošo fizisko un profesionālo spēju attīstībai un pilnveidei, tā kopš 1991. gada rakstīts Latvijas Republikas izglītības likumā. Latvijas izglītības uzdevumi, kas vistiešāk saistīti ar literatūras mācību stundām:

1. Sekmēt zinīgas, prasmīgas un audzinātas, tikumiski un estētiski attīstītas darbīgas personības veidošanos, kurai raksturīga jūtu, intelekta un gribas harmonija, veicināt tās garīgo un fizisko spēju un varējumu izkopšanu.

2. Sekmēt tāda demokrātiskas sabiedrības cilvēka izaugsmi, kas spēj patstāvīgi saskatīt un lietpratīgi risināt dzīves problēmas, apzinās piederību ģimenei, tautai, Latvijas valstij un cilvēcei, atbild to priekšā par savu rīcību, ir brīvs un tolerants kā uzskatos, tā darbībā.
3. Sekmēt nacionālās kultūras un cilvēces kultūras vērtību radoša apguvēja un bagātinātāja izaugsmi. (1, 267.)

Vērtīborientētās mācību stundas pazīme ir saprātīgs analītiskais dziļums atkarībā no izglītības pakāpes un veida. (1, 36.) Viena no svarīgākajām pazīmēm, kas atšķir vērtīborientētu mācību stundu no ierastas mācību stundas, ir dinamiskums – strauja garīgā un fiziskā mainība. (1, 38.) Skolotājam ļoti cītīgi jāgatavojas mācību stundai un jāmēģina paredzēt visas iespējamās situācijas, kas var mainīt izstrādāto stundas plānu. Skolotājam jāspēj pielāgoties izmaiņām un ātri jāpieņem lēmums par turpmākās stundas darbu, lai nenovirzītos no izvirzītā stundas mērķa.

Augstākās vērtības ir skolēna dzīvība un garīgums – humanitāte. (1, 39.) Vērtējot mūsdienu mācību stundas atbilstību vērtīborientētajam pedagoģiskajam procesam, vajadzētu vienmēr izvērtēt skolēna brīvās izvēles atbilstību skolotāja pedagoģiskajam piedāvājumam, kuram savukārt jāatbilst Latvijas izglītības koncepcijas pamatnostādņēm. (1, 42.)

Vērtībizglītības organizēšanā ir daudz oriģinālā, to izsaka kopvesela/kompleksa pieeja, kuras pamats ir vienotais veselums konkrētas vērtības strukturālā veseluma saglabāšana tā analīzes procesā. Vērtīborientētā pedagoģiskā procesa pamatpazīmes ir iejūtīgums, emocionālais pārdzīvojums, atziņu gūšana kultūrvērtību subjektīva pārdzīvojuma procesā. Vērtīborientētā mācību stunda vispirms ir tādu pedagoģisko situāciju sistēma, kuru pamats ir objektīvo vērtībideju gaisotne. (1, 43., 44.)

Veidojot mācību stundas, jāizzina ne tikai izglītības normatīvie likumi, bet arī jāizprot, kas ir mācību procesa virzītājspēks, uz ko jātiecas skolotājam, lai mācību stundas izdotos pēc iespējas labākas.

Mācību procesa virzītājspēks ir pretruna starp sabiedrības prasībām, kādas tā izvirza jaunās paaudzes nepieciešamajai sagatavotībai, un šīs sagatavotības līmeni, kāds tiek sasniegts, ievērojot visu veidu izglītības satura apguves likumsakarības un skolēnu personības veidošanās likumsakarības. (5, 32.)

3.1. Literatūras mācību stundu tematiskais plānojums

1. stunda

Temats: **Kārļa Skalbes biogrāfijas un personības raksturojums**

<i>Mērķis</i>	Izprast, cik nozīmīgs autors latviešu literatūrā ir Kārlis Skalbe, iepazīstot autora biogrāfiju un personību.
<i>Uzdevumi</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Iepazīstināt skolēnus ar latviešu rakstnieka un dzejnieka Kārļa Skalbes biogrāfiju; ▪ Aicināt skolēnus salīdzināt K. Skalbes biogrāfiju ar citu latviešu autoru dzīves gājumu; ▪ Rosināt skolēnus secināt, kāda bijusi K. Skalbes personība.
<i>Galvenās mācībsituācijas stundā</i>	<p>Skolēnu ieinteresēšana stundas tematā.</p> <p>Kārļa Skalbes biogrāfijas un personības atspoguļojums prezentācijā.</p> <p>Savas personīgās pieredzes salīdzināšana ar Kārļa Skalbes dzīves gājumu.</p> <p>Secinājumi par to, kāda bijusi Kārļa Skalbes personība.</p>
<i>Mācību metodes, paņēmieni un darba organizācijas formas</i>	<p>Prezentācija „Kārļa Skalbes biogrāfijas un personības raksturojums”</p> <p>Jautājumi un atbildes</p> <p>Individuālā un frontālā darba forma</p>
<i>Mācību līdzekļi un materiāli</i>	<p>Pierakstu klades</p> <p>Dziesma „Ziemas miers” kora Via Stella izpildījumā (13)</p> <p>Dators, projektors.</p>
<i>Vērtēšana</i>	Uzslavas par atbildēm uz jautājumiem.
<i>Paredzamais rezultāts</i>	Veidojas izpratne par Kārļa Skalbes biogrāfiju un personību, tiek salīdzināta skolēnu personīgā pieredze ar Kārļa Skalbes pieredzi. Skolēni spēj novērtēt Kārļa Skalbes darba nozīmi latviešu literatūrā.
<i>Mājas darbs</i>	Izlasīt Kārļa Skalbes literārās pasakas: „Milzis”, „Kaķīša dzirnavas” un „Pasaka par vērdu”.

2. stunda

Temats: **Kārļa Skalbes biogrāfijas un personības apkopojums, literāro pasaku („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdu”, „Milzis”) saturs un pamatdoma.**

<i>Mērķis</i>	Rosināt skolēnus iedziļināties K. Skalbes pasaules uzskatos, ētiskajās un estētiskajās vērtībās un izprast K. Skalbes literāro pasaku saturu un to pamatdomu.
<i>Uzdevumi</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ motivēt skolēnus izdomāt jautājumus un atbildes par K. Skalbes biogrāfiju un personību; ▪ pārbaudīt skolēnu iegūtās zināšanas par K. Skalbes biogrāfiju un personību, uzskatiem; ▪ organizējot grupu darbu, rosināt skolēnus atbildēt uz jautājumiem par K. Skalbes literāro pasaku saturu; ▪ kopīgi ar skolēniem veidot Venna diagrammu par K. Skalbes pasakām „Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdu”, „Milzis”, salīdzinot to saturu.
<i>Galvenās mācībsituācijas stundā</i>	<p>Jautājumu izdomāšana un uzdošana, atkārtojot Kārļa skalbes biogrāfijas un personības iezīmes.</p> <p>Pārbaudes darbs par Kārļa skalbes biogrāfiju un personību.</p> <p>Kārļa skalbes literāro pasaku satura un pamatdomas atklāšana.</p> <p>Venna diagrammas veidošana.</p>
<i>Mācību metodes, paņēmieni un darba organizācijas formas</i>	<p>Jautājumi un atbildes</p> <p>Venna diagramma</p> <p>Individuālā, frontālā un grupas darba forma</p>
<i>Mācību līdzekļi un materiāli</i>	Skalbe K. Pasakas. Rīga: Liesma, 1979
<i>Vērtēšana</i>	<p>„I” vai „ni” par atbildēm uz jautājumiem par K. Skalbes biogrāfiju un personību, daiļradi.</p> <p>Uzslavas par aktīvu iesaistīšanos grupu darbā.</p> <p>Venna diagramma tiek vērtēta maksimāli ar 5 ballēm (veido pusi no atzīmes)</p>
<i>Paredzamais rezultāts</i>	<p>Tiek veidota atgriezeniskā saite ar iepriekšējo literatūras stundu, skolēni atceras faktus par Kārli Skalbi. Skolēni aktīvi iesaistās grupu darbā, apspriežot K. Skalbes literāro pasaku domu un saturu.</p> <p>Tiek izveidota Venna diagramma, kurā salīdzinātas pasaku</p>

	kopīgās un atšķirīgās iezīmes.
<i>Mājas darbs</i>	Pabeigt papildināt Venna diagrammu. Izvēlēties vienu no Kārļa skalbes literāro pasaku („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdiņu”, „Milzis”) varoņiem un raksturot to, nosaucot tā īpašības un attiecības ar citiem pasakas tēliem.

3. stunda

Temats: **Kārļa Skalbes literāro pasaku („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdu”, „Milzis”) galveno varoņu raksturojums un ētiskās vērtības.**

<i>Mērķis</i>	Raksturot K. Skalbes literāro pasaku galvenos varoņus, veidot izpratni par ētiskajām vērtībām K. Skalbes pasakās.
<i>Uzdevumi</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zīmēt domu kartes K. Skalbes literāro pasaku („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdu”, „Milzis”) galvenajiem varoņiem – Milzim, Kaķītim, Ansim – attēlojot galvenās rakstura īpašības un vērtības; ▪ iejusties K. Skalbes literāro pasaku galveno varoņu vietā (Milzis, Ansis vai Kaķītis) un izvērtē viņu rīcību, salīdzināt to ar savu pieredzi; ▪ apkopot jauniegūtās zināšanas par K. Skalbes literāro pasaku tematiku un ētiskajām vērtībām.
<i>Galvenās mācībsituācijas stundā</i>	Domu kartes zīmēšana par kādu no K. Skalbes literārās pasakas tēliem. Saruna par K. Skalbes literāro pasaku galveno varoņu rīcību. Secinājumi par literāro pasaku varoņu svarīgākajām vērtībām.
<i>Mācību metodes, paņēmieni un darba organizācijas formas</i>	Domu karte Lomu spēle Frontālā darba forma, pāru darbs
<i>Mācību līdzekļi un materiāli</i>	Balta A4 papīra lapa, zīmuļi vai flomāsteri.
<i>Vērtēšana</i>	Vērtējums 10 ballu skalā par pāru darbu – domu karte par kādu no K. Skalbes pasaku galvenajiem varoņiem. Uzslavas par argumentētu un labi pamatotu viedokli.
<i>Paredzamais rezultāts</i>	Izveidotas domu kartes, atspoguļojot galveno varoņu īpašības un vērtības. Tiek izprasta un salīdzināta pasaku varoņu rīcība.
<i>Mājas darbs</i>	Netiek uzdots, jo uzreiz seko nākamā literatūras stunda.

4. stunda

Temats: **Ētiskās vērtības K. Skalbes literārajās pasakās.**

Mērķis	Aktualizēt ētiskās vērtības K. Skalbes literārajās pasakās, salīdzinot ar mūsdienu jauniešu ētiskajām vērtībām.
Uzdevumi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ motivēt skolēnus apkopot ētiskās vērtības K. Skalbes literārajās pasakās; ▪ noskaidrot mūsdienu jauniešu ētiskās vērtības; ▪ aicināt skolēnus salīdzināt mūsdienu jauniešu ētiskās vērtības ar pasakās izceltajām vērtībām; ▪ rosināt skolēnus veidot secinājumus par ētisko vērtību maiņu ilgākā laika posmā.
Galvenās mācībsituācijas stundā	<p>Tabulas veidošana par ētiskajām vērtībām K. Skalbes pasakās.</p> <p>Saruna par vērtību maiņu.</p> <p>Vērtību spēles īstenošana.</p> <p>Brīvā raksta par vērtībām rakstīšana.</p>
Mācību metodes, paņēmieni un darba organizācijas formas	<p>Tabula</p> <p>Vērtību spēle</p> <p>Brīvais raksts</p> <p>Individuālā, frontālā darba forma, grupu darbs</p>
Mācību līdzekļi un materiāli	
Vērtēšana	Tabula par ētiskajām vērtībām tiek vērtēta maksimāli ar 5 ballēm (kopā tiek vērtēta pabeigta un papildināta Venna diagramma un tabula).
Paredzamais rezultāts	Tiek saskatītas pasakās paustās ētiskās vērtības, tās tiek salīdzinātas ar mūsdienu jauniešu vērtībām. Skolēni izveido savu vērtību skalu, spēlējot Vērtību spēli.
Mājas darbs	<p>Papildināt tabulu par ētiskajām vērtībām.</p> <p>Lasīt Kārļa Skalbes literārās pasakas „Bendes meitiņa”, „Kalns, kas dziedāja” un „Dvēseļu mežs”.</p>

5. stunda

Temats: **Kārļa Skalbes literāro pasaku „Bendes meitiņa”, „Kalns, kas dziedāja”, „Dvēseļu mežs” saturs, noskaņa un galveno varoņu raksturojums.**

Mērķis	Izprast Kārļa Skalbes literāro pasaku „Bendes meitiņa”, „Kalns, kas dziedāja”, „Dvēseļu mežs” pamatdomu
Uzdevumi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ aicināt skolēnus pārrunāt K. Skalbes literāro pasaku „Bendes meitiņa”, „Dvēseļu mežs”, „Kalns, kas dziedāja” kopīgās un atšķirīgās iezīmes; ▪ noskaidrot K. Skalbes literāro pasaku tēlu iedalījumu; ▪ ieinteresēt rakstīt pārdomas par laimi.
Galvenās mācībsituācijas stundā	<p>Saruna par izlasītajām pasakām.</p> <p>Secinājumi par Kārļa Skalbes pasaku varoņu laimes meklējumiem.</p> <p>Skolotājas stāstījums par Kārļa Skalbes literāro pasaku galveno varoņu iedalījumu.</p> <p>Pārdomu raksta rakstīšana.</p>
Mācību metodes, paņēmieni un darba organizācijas formas	<p>Jautājumi un atbildes</p> <p>Prezentācija</p> <p>Pārdomu raksts</p>
Mācību līdzekļi un materiāli	Dators, projektors
Vērtēšana	„I” vai „ni” par pārdomu rakstu.
Paredzamais rezultāts	<p>Kopīgi tiek apspriestas mājās lasītās pasakas, tās tiek salīdzinātas gan pēc satura, gan noskaņas dažādības.</p> <p>Katrs uzraksta savu „Laiimes formulu”.</p>
Mājas darbs	Pārskatīt kladē pierakstīto informāciju par Kārļa Skalbes literārajām pasakām un gatavoties pārsprieduma rakstīšanai.

Temats: **Pārspriedums par Kārļa Skalbes literārajām pasakām.**

<i>Mērķis</i>	Izprast un iedziļināties Kārļa Skalbes literārajā pasaulē, aktualizēt ētiskās vērtības, kas paustas literārajās pasakās.
<i>Uzdevumi</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ palīdzēt skolēniem izvēlēties domraksta tēmu; ▪ motivēt skolēnus uzrakstīt pārspriedumu, paužot savas domas un iesaistot K. Skalbes literārajās pasakās paustās vērtības.
<i>Galvenās mācībsituācijas stundā</i>	<p>Skolotāja paziņo stundas tematu.</p> <p>Skolotāja jautā skolēniem, kas jāievēro, rakstot pārspriedumu (par kompozīciju, izkārtojumu, saturu).</p> <p>Skolēni izvēlas pārsprieduma tematu.</p> <p>Skolēni izdomā un uzraksta pārsprieduma plānu.</p> <p>Skolēni raksta pārspriedumu. Skolotāja vēro, lai visi strādātu, lai skolēni netraucētu cits citam.</p> <p>Skolēni vēlreiz pārlasa savu darbu un tos nodod.</p>
<i>Mācību metodes, paņēmieni un darba organizācijas formas</i>	<p>Pārspriedums</p> <p>Jautājumi un atbildes</p> <p>Individuālā, frontālā darba forma.</p>
<i>Mācību līdzekļi un materiāli</i>	Dators, projektoris, balta A4 lapa
<i>Vērtēšana</i>	Pārspriedums tiek vērtēts 10 ballu skalā (maksimālais punktu skaits – 34 punkti)
<i>Paredzamais rezultāts</i>	Skolēni iedziļinās Kārļa Skalbes literāro pasaku pasaulē un tēlos, spēj izcelt ētiskās vērtības, spēj paust personīgo viedokli. Prot veikt secinājumus par to, vai Kārļa Skalbes literārajās pasakās paustās vērtības ir aktuālas vēl mūsdienās.
<i>Mājas darbs</i>	Tiem, kas iepriekš kādu darbu nav nodevuši, tas jā sagatavo, piemēram, tabula par ētiskajām vērtībām K. Skalbes pasakās.

3.2. Mācību metožu, metodisko paņēmieni un darba organizācijas formu izvēles pamatojums

Mācību metodes un metodiskie paņēmieni, kā arī darba organizācijas formas ir mācību stundu pamats, konstrukcija, uz kuras veidot saturīgu, pilnvērtīgu stundu. Pirms stundu plānu sastādīšanas jāizvēlas vispiemērotākās metodes, kuras vislabāk atbilst skolēnu konkrētajam vecumposmam, viņu interesēm, kā arī, protams, klases raksturojumam kopumā.

Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā norādīts, ka „mācību metode ir skolotāja un skolēnu savstarpējas sadarbības paņēmieni kopums, kāds nepieciešams noteikta didaktiskā principa vai pedagoģiskās pieejas ietvaros, un paredzēts, lai nodrošinātu mācību, audzināšanas un attīstības uzdevumu izpildi mācību procesā un izglītības mērķu sasniegšanu.” (6, 96.) Bet „mācību paņemiens ir mācību metodes sastāvdaļa, ar kuru mācību mērķa sasniegšanas procesā veic konkrētu uzdevumu. Paņēmieni secība savstarpējā atkarībā veido mācību metodes struktūru.” (6, 96.)

Dzidra Albrehta par mācību metodi izsakās šādi: „Mācību metode vispirms paredz skolotāja mērķi un darbību ar viņa rīcībā esošiem līdzekļiem. Ja tās rezultātā rodas atbilstošs skolēna mērķis un darbība ar viņa rīcībā esošiem līdzekļiem, tas šīs darbības ietekmē veidojas un noris mācīšanās process – skolēns apgūst attiecīgo mācību saturu, tiek sasniegts izvirzītais mērķis.” (5, 69.)

„Mācību organizācijas formas tāpat kā mācību metodes un paņēmieni ir svarīga didaktikas pamatkategorija, mācību procesa neatņemama sastāvdaļa,” tā par mācību organizācija formām raksta Dzidra Albrehta. (5, 88.) Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā teikts, ka „mācību organizācijas forma ir noteiktā kārtībā un režīmā norisošās skolotāja un skolēna sadarbības ārējā izpausme, kas reglamentē skolotāja un skolēna kopīgo darbību.” (6, 96.)

Frontālā mācību organizācijas forma tiek izmantota tad, kad apgūst galveno būtiskāko programmas vielu. Sevišķi vērtīgi tad, kad skolotājs vada jaunu zināšanu apguvi meklējumdarbības ceļā. (5, 92.)

Grupu darba organizācijas formas būtība ir kad „kopīgi risināmo problēmu skolotājs sadala apakštēmās un katru no tām meklējumdarbības ceļā risina katra skolēnu grupa. Īpaši noderīga organizācijas forma jaunu zināšanu ieguvei meklējumdarbības ceļā, zināšanu nostiprināšanai un radošai pielietošanai. Veidojas savstarpējā palīdzība un kolektīvā atbildība.” (5, 92., 93.)

Individuālā mācību organizācijas formas būtība ir šāda – „Katrs skolēns saņem uzdevumu, kas viņam jāveic neatkarīgi no citiem, ļaujot karam strādāt viņam piemērotā tempā. Individuāli veicamais uzdevums var būt gan visiem vienāds, gan individualizēts

atbilstoši katra bērna tuvākās attīstības zonai. Individuālo darbu skolēni veic, lai mācītos pielietot zināšanas, veidojot prasmes un iemaņas, lai novērstu robus zināšanās un prasmēs, lai padziļinātu tās.” (5, 93.)

Literatūras mācību stundās tiek izmantotas daudz un dažādas mācību metodes un metodiskie paņēmieni: gan klasiskās mācību metodes, piemēram, izskaidrojoši ilustratīvā metode un reproduktīvā metode (5, 77., 78.), gan interaktīvās mācību metodes, piemēram, lomlu spēles un prāta vētra, gan arī kritiskās domāšanas pieejas mācību metodes, piemēram, brīvais raksts un Venna diagramma. Lai piesaistītu skolēnu uzmanību, ieinteresētu viņus mācību stundas darbā, nepieciešams dažādot un variēt metodes, lai mācību darbs nekļūtu vienmuļš. Literatūras mācību stundās 11. klasē, apgūstot tēmu par ētiskajām vērtībām Kārļa Skalbes literārajās pasakās, tika izmantotas dažādas mācību metodes: interaktīvās, kritiskās domāšanas pieejas un klasiskās.

Brīvais raksts – skolēns brīvā formā rakstiski izsaka savu viedokli, izjūtas, asociācijas par noteiktu tēmu. Parasti rakstīšanas laiks tiek ierobežots līdz trim minūtēm. (7, 222.) Brīvais raksts palīdz skolēnam savas domas sastrukturēt. Skolēnu izteiktais viedoklis var kalpot skolotājam kā padomdevējs, plānojot un īstenojot turpmāko pedagoģisko darbību.

Prāta vētra – skolēni veido idejas, balstoties uz citu idejām, kā atrisināt konkrētu problēmu. (7, 228.) Prāta vētra ieteicama īstenojot stundas ievada daļā, kad tiek noskaidrots stundas temats, pētāmā problēma. Šī mācību metode ierosina skolēnus domāt par stundas tematu, viņus iesaistot problēmas interpretācijā.

Venna diagramma – lieto tad, ja nepieciešams salīdzināt kopīgo un atšķirīgo. (8, 32.) Venna diagramma tiek izmantota, lai skolēniem būtu vieglāk sastrukturēt informāciju. Kad nepieciešamā informācija ir ievietota apļos un ir skaidri redzamas kopīgās un atšķirīgās iezīmes, tad skolēnam vieglāk šo informāciju uztvert un iegaumēt.

Vizualizēšana - skolotājs vai skolēni izmanto vai izveido patstāvīgi grafisku materiālu – domu tīklu, attēlus, diagrammu, tabulu, plānu, karti, zīmējumu u.c. (9, 23.) Kopīgi veidota tabula ļauj labāk iegaumēt informāciju un vajadzības gadījumā vieglāk orientēties savos pierakstos.

Vērtību spēle - katrs skolēns saņem vērtību sarakstu. Skolēns individuāli sarindo šīs dotās vērtības no 1 līdz 10, sākot ar vissvarīgāko. Pēc tam skolēni apvienojas grupā pa četriem skolēniem un kopīgi nolemj, kuras ir vissvarīgākās vērtības viņiem – izvēloties četras vērtības. Pēc tam visas grupas vienojas par četrām vissvarīgākajām vērtībām.

Lai kopīgi varētu izvēlēties vissvarīgākās īpašības, notiek diskusija, kuras laikā katrs skolēns var pamatot savu viedokli, lai nonāktu pie kopīgiem secinājumiem. (10, 25.)

Šī spēle sniedz iespēju skolotājam, audzinātājam ieskatīties skolēnu vērtību sistēmā. Lai plānotu vērtīborientētas mācību stundas, ir svarīgi balstīties ne tikai uz skolotāja izvirzītajām vērtībām, bet arī ņemt vērā skolēnu aktuālās vērtības, kas parāda, ka skolotājam ir svarīgas

skolēnu domas. Ar šīs spēles palīdzību arī skolēni labāk iepazīs viens otru un uzzina par citiem kaut ko jaunu.

Lomu spēle – virzītas uz apkārtējās pasaules izzināšanu, noteiktu darbību apgūšanu un radošu darbību. Lomu spēļu pamatā ir personiskā pieeja, starppersonu attiecību psiholoģija. Lomu spēļu uzmanības objekts ir konfliktu risināšana un vērtējoša attieksme pret sevi un citiem. (11) Lomu spēle literatūras stundā sniedz iespēju iejusties kāda literāra tēla ādā un pretstatīt to savām izjūtām, sajūtām, kādas rodas konkrētā situācijā, kurā atrodas literārais tēls.

Domu tīkls (karte) – uzmetums par domām, jautājumiem, apstākļiem, attiecībām starp personām, atsevišķiem notikumiem, kas izriet no galvenā notikuma vai temata. (7, 223.)

Domu kartes veidošana attīsta radošumu, kā arī palīdz skolēnam interesantā veidā parādīt savas zināšanas par konkrēto tematu.

Izskaidrojoši ilustratīvā metode – tās uzdevums ir skolēniem sniegtamās gatavās informācijas apguves organizēšana. Šī mācību metode ir viens no ekonomiskākajiem veidiem, kā nodot jaunajai paaudzei vispārinātu un sistematizētu cilvēces pieredzi. Šo metodi labi var izmantot temata apguves sākumā, kad skolēniem nav priekšzināšanu par to, lai ar saistošās jauniegūtās informācijas palīdzību ieinteresētu skolēnus tālākā problēmas izpētē. (5, 77.)

Skolotāja var rādīt skolēniem prezentāciju, ieinteresējot viņus jaunajā tematā.

Pārspriedums - pārrunās, pārdomās iegūts atzinums, spriedums, vērtējums (par ko); šāda atzinuma, sprieduma, vērtējuma apcere, apcerējums. (12)

Pārspriedums ir labs veids, kā skolēni pierāda savas zināšanas par konkrēto tematu, kā arī spēju formulēt savas domas, viedokli un nostāju kādā jautājumā.

4. VĒRTĪBORIENTĒTO LITERATŪRAS MĀCĪBU STUNDU CIKLA APROBĀCIJA

1. stunda

Temats:

Kārļa Skalbes biogrāfijas un personības raksturojums

Mērķis:

izprast, cik nozīmīgs autors latviešu literatūrā ir Kārlis Skalbe, iepazīstot autora biogrāfiju un personību.

Uzdevumi:

1. Iepazīstināt skolēnus ar latviešu rakstnieka un dzejnieka Kārļa Skalbes biogrāfiju;
2. Aicināt skolēnus salīdzināt K. Skalbes biogrāfiju ar citu latviešu autoru dzīves gājumu;
3. Rosināt skolēnus secināt, kāda bijusi K. Skalbes personība.

Ierosināšana

Stundas sākumā skolotāja un skolēni sasveicinās. Skolotāja atgādina, ka skolēniem vēl ir viena diena laika, lai nodotu divus mājas darbus – viens no tiem ir intervija ar kādu no Aspazijas mājas priekšmetiem, otrs – apsveikums Aspazijas 150. gadu dzimšanas dienā. Skolotāja pavēsta stundas tematu, mērķus un uzdevumus, skolēni uzzina, ka šīs dienas mācību stunda būs par latviešu rakstnieku Kārli Skalbi. Lai rosinātu skolēnus iesaistīties stundas norisē, skolotāja jautā skolēniem, ko viņi atceras par rakstnieku Kārli Skalbi no iepriekšējos mācību gados dzirdētā. Skolotāja dod skolēniem laiku, lai viņi varētu atcerēties, ko zina par Kārli Skalbi. Skolēni atbild: *ka atceroties, ka lasījuši viņa sarakstītas pasakas; neko neatceroties; atceroties, ka viņam Vecpiebalgā bija skaistas mājas kalna galā; bērnībā esot paticis, ka mamma priekšā lasījusi pasaku „Kaķīša dzirnavas”* u.c.

Apjēgšana

Skolotāja aicina skolēnus atvērt savus pierakstus, lai varētu pierakstīt svarīgāko informāciju. Skolotāja paskaidro, ka nākamajā stundā būs mazs pārbaudes darbs par Kārļa Skalbes biogrāfiju un personību, tāpēc labāk pierakstīt vismaz plāna punktus un uzmanīgi sekot līdzi.

Skolotāja klases priekšā rāda prezentāciju, kuru papildina stāstījums. Kārļa Skalbes biogrāfijas un personības raksturojums iesākas ar to, ka skolotāja parāda skolēniem attēlu, kurā redzams Kārlis Skalbe. Iesaistot skolēnus dialogā, skolotāja jautā, kāds, viņuprāt bijis rakstnieks Kārlis Skalbe? Skatoties uz attēlu, skolotāja aicina skolēnus viņu raksturot kā personību. Skolēni aplūko attēlu ar Kārli Skalbi un saka, *ka viņš izskatoties nopietns, domīgs; izskatoties pēc ģimenes cilvēka; Kārlis Skalbe ir ļoti kopts, kārtīgs cilvēks; viņam esot maz grumbiņu, tātad esot ir optimists, dzīvojot pozitīvi.*

Seko skolotājas stāstījums par Kārļa Skalbes bērnību un skolas gadiem. Skolotāja stāsta, kādus dažādus darbus savā mūžā veicis Kārlis Skalbe. Skolēni pieraksta informāciju. Lai aktivizētu skolēnus, skolotāja uzdod jautājumu, kādus darbus skolēni ir veikuši savā dzīvē. Skolēni padomā un atbild, ka Maija *bijusi pārdevēja; Lauris bijis celtnieka palīgs; Katrīna palīdzējusi vadīt bērnu nometni; bet Annija strādājusi par auklīti*. Skolotāja aicina skolēnus pievērst uzmanību tam, ka Kārļa Skalbes nodarbošanās ir bijušas dažādas, diezgan atšķirīgas: viņš bijis gan laukstrādnieks, gan grāmatu tirgotājs, gan skolotājs, gan Saeimas deputāts, tāpēc arī viņa personība bija daudzšķautņaina.

Skolēni tiek iepazīstināti ar valstīm, kurās savas dzīves laikā uzturējies Kārlis Skalbe. Skolotāja jautā skolēniem, kurās valstīs viņi ir bijuši, vai uz kurām no šīm valstīm viņi gribētu aizceļot. Skolēni saka, ka *esot bijis Norvēģijā un Somijā, bet labprāt aizbrauktu arī uz Šveici; Edgars bijis Krievijā un gribētu aizbraukt uz Zviedriju; Pāvels bijis Polijā, bet vēl nevienu reizi nav bijis Kārļa Skalbes dzimtajā pilsētā Vecpiebalgā u.c.*

Skolotāja pastāsta par Kārļa Skalbes daiļradi īsumā, skolēni vēro prezentāciju, kurā koncentrēti apkopota informācija par viņa daiļradi. Skolotāja jautā skolēniem, vai viņi zina, ka Kārļa Skalbes dzejoļi pārtapuši dziesmās. Skolēni atbild, ka *nekad neesot dzirdējis; varbūt esot dzirdējusi, bet nebijis ne jausmas, ka tie ir Skalbes dzejoļi; Andrejs zinot, ka Skalbes dzejolis „Cik pulkstens” pārtapis dziesmā, ko dzied grupa „Pērkons”*. Skolotāja atskaņo skolēniem dziesmu „Ziemas miers”, kuras teksta autors ir Kārlis Skalbe. Skolēni klausās dziesmu. Skolotāja stāsta, ka Kārļa Skalbes darbi tulkoti vairākās valodās, skolēni pieraksta.

Refleksija

Skolotāja aicina vēlreiz raksturot Kārļa Skalbes personību (tagad jau spriežot pēc dzirdētā, nevis tikai pēc redzētā attēla). Skolēni padomā un atbild, ka *Kārlis Skalbe esot gudrs, jo esot strādājis dažādus darbus; Kārlis Skalbe esot interesants, jo savā mūžā esot pabijis vairākās valstīs, redzējis dažādas kultūras; Linda tagad domājot, ka Kārlis Skalbe izskatoties noskumis par to, ka viņam nācies braukt prom no Latvijas, lai viņu nearestētu u.c.*

Skolotāja jautā skolēniem, kāda, viņuprāt, bija Kārļa Skalbes nozīme latviešu literatūrā, latviešu sabiedrībā, Latvijas nākotnes vīzijas redzējumā. Skolēni atbild, ka *Kārlis Skalbe ietekmējis sabiedrības domas ar savu darbu publicistikā, kā arī, protams, ar deputāta darbu*.

Stundas beigās skolotāja aicina skolēnus dalīties pārdomās, jautājot, ko jaunu viņi šajā mācību stundā uzzinājuši un vai stundā radušās kādas pārdomas, vai arī kaut kas palicis neskaidrs. Skolēni saka: *Natālija esot uzzināju, ka Kārlis Skalbe bijis ne tikai rakstnieks, bet arī Saeimas deputāts; Arvim radušās pārdomas par to, cik grūti cilvēkam ir pamest savas dzimtas mājas, lai dotos prom trimdā, nezinot, vai būs iespēja kādreiz atgriezties u.c.*

Skolotāja saka, ka skolēniem mājās būs jāizlasa trīs Kārļa Skalbes pasakas: „Milzis”, „Kaķīša dzirnavas” un „Pasaka par vērdiņu”, lai pēc tam kopīgi varētu aktīvi strādāt.

Skolotāja pateicas skolēniem par aktīvu iesaistīšanos stundā un atvadās.

2. stunda

Temats:

Kārļa Skalbes raksturojuma kopsavilkums, literāro pasaku („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdiņu”, „Milzis”) saturs un pamatdoma.

Mērķis:

aicināt skolēnus izprast K. Skalbes pasaules uzskatus, ētiskās un estētiskās vērtības un izprast K. Skalbes literāro pasaku saturu un to pamatdomu.

Uzdevumi:

1. motivēt skolēnus izdomāt jautājumus un atbildes par K. Skalbes biogrāfiju un personību;
2. pārbaudīt skolēnu iegūtās zināšanas par K. Skalbes biogrāfiju un personību, uzskatiem;
3. organizējot grupu darbu, skolēnus rosināt atbildēt uz jautājumiem par K. Skalbes literāro pasaku saturu;
4. kopīgi ar skolēniem veidot Venna diagrammu par K. Skalbes pasakām „Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdiņu”, „Milzis”, salīdzinot to saturu.

Ierosināšana

Sasveicināšanās. Skolotāja ar smaidu ienāk klasē un pozitīvi iesāk stundu. Tiek paziņots stundas temats, tās mērķi un uzdevumi, kuri jāveic, lai šo mērķi sasniegtu. Skolotāja paziņo, ka stundas sākumā kopīgi atkārtosim iepriekšējā stundā dzirdētos faktus par rakstnieku Kārli Skalbi un pēc tam uzrakstīsim mazu pārbaudes darbu.

Skolotāja lūdz kādu no skolēniem, lai viņš izdomā jautājumu par K. Skalbi, ko uzdot citam klases biedram. Otrs klases biedrs atbild uz jautājumu un tālāk izdomā nākamo jautājumu. Skolēni atceras iepriekš dzirdēto un izdomā jautājumus. Andrejs izdomā jautājumu un uzdod to Maijai: „*Kur dzimis Kārlis Skalbe?*” Maija atbild, ka Kārlis Skalbe esot dzimis Vecpiebalgā. Maija izdomā nākamo jautājumu: „*Kādus darbus Kārlis Skalbe savā mūžā ir strādājis?*” un uzdod to Edgaram. Edgars saka: „*Atceros, ka viņš bija laukstrādnieks, Saeimas deputāts un, protams, rakstnieks.*” Edgars izdomā jautājumu un uzdod to Ričardam: „*Ričard, vai tu atceries, kādās valstīs dzīvojis Kārlis Skalbe?*” Ričards saka: „*Zinu, ka Kārlis Skalbe bijis Zviedrijā, Somijā, Polijā un Krievijā.*” Skolotāja paslavē skolēnus par labiem jautājumiem un pareizām atbildēm.

Kad jautājumi un pareizās atbildes ir izskanējušas, tad skolotāja aicina skolēnus sagatavoties, lai rakstītu mazu pārbaudes darbu par Kārļa Skalbes biogrāfiju un personību.

Skolotāja izdala skolēniem lapas, uz kurām ir jautājumi par Kārļa Skalbes biogrāfiju un personību. Skolēni lasa jautājumus, atbildes pieraksta uz lapas. Darbam dotais laiks – 7 līdz 10 minūtes. Ja rodas kādi jautājumi, skolēns paceļ roku, skolotāja pienāk pie viņa un cenšas paskaidrot citādāk jautājumu.

Apjēgšana

Lai labāk sagatavotos stundas darbam, skolēni tiek sadalīti grupās pa seši vai septiņi. Katra grupa saņem lapu, uz kuras uzrakstīti jautājumi, kuri palīdz atsaukt atmiņā literārās pasakas saturu, tās galvenos varoņus. Katrai grupai jāatbild uz jautājumiem par citu lugu („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdiņu”, „Milzis”).

Jautājumi:

1. Kas ir literārās pasakas galvenais varonis?
2. Kur norisinās pasakas darbība?
3. Vai pasakā notiek kaut kas pārdabisks/brīnumains? Lūdzu, raksturo sīkāk!
4. Kurā brīdī sižets saasinās? Kas mainās?
5. Kāda ir pasakas pamatdoma?

Skolēni kopīgi grupās apspriež atbildes uz jautājumiem, svarīgāko pieraksta savās pierakstu kladēs. Darbam dotais laiks – 4 minūtes. Kad atbildes pierakstītas, tad īsumā atbildes tiek pavēstītas arī pārējiem klases biedriem.

Skolotāja uz tāfeles uzzīmē trīs riņķus, kuri vidū pārklājas un saka skolēniem: „Tagad kopīgi veidosim Venna diagrammu, kurā atspoguļosim kopīgo un atšķirīgo Kārļa Skalbes lasītajās pasakās. Es darbu veikšu uz tāfeles, bet jūs, lūdzu, zīmējiet savās pierakstu kladēs!”

Skolēnu iespējamās atbildes: *Katrā no pasakām centrā ir viens galvenais varonis – tas ir kopīgs; bet katrs no tēliem ir ļoti atšķirīgs un citāds, nekā citās pasakās, piemēram, Milzis krasi atšķiras no Anša; pasakā par vērdiņu uzsvars tiek likts uz mantiskajām vērtībām, bet pasakā par kaķīti svarīgākas ir attiecības ģimenes locekļu starpā.* Darba aptuvenais nepieciešamais laiks – 10 līdz 15 minūtes.

Refleksija

Skolotāja jautā skolēniem, kas no stundā paveiktā darba viņiem interesējies/izdevies vislabāk. Skolēni atbild: *Man ļoti labi izdevās atbildēt uz jautājumiem par Kārļa Skalbes biogrāfiju, jo mājās biju atkārtojusi to, ko runājām iepriekšējā literatūras stundā.; man labi izdevās salīdzināt Kārļa Skalbes literārās pasakas pēc satura, jo mājās biju visas izlasījis un pierakstījis kladē galvenos notikumus.*

Skolotāja uzdod mājas darbu un atvadās.

3. stunda

Temats:

Skalbes literāro pasaku („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdiņu”, „Milzis”) galveno varoņu raksturojums un ētiskās vērtības, kuras atspoguļotas šajās pasakās.

Mērķis:

raksturot K. Skalbes literāro pasaku galvenos varoņus, veidot izpratni par ētiskajām vērtībām K. Skalbes pasakās.

Uzdevumi:

1. rosināt skolēnus zīmēt domu kartes K. Skalbes literāro pasaku („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdiņu”, „Milzis”) galvenajiem varoņiem – Milzim, Kaķītim, Ansim – attēlojot galvenās rakstura īpašības un vērtības;
2. palīdzēt skolēniem iejusties K. Skalbes literāro pasaku galveno varoņu vietā (Milzis, Ansis vai Kaķītis) un izvērtēt viņu rīcību, salīdzināt to ar savu pieredzi;
3. kopā ar skolēniem apkopot jauniegūtās zināšanas par K. Skalbes literāro pasaku tematiku un ētiskajām vērtībām.

Ierosināšana

Skolotāja iesāk mācību stundu, sakot, ka ārā esot skaists pavasaris, piebilstot, ka, cerams, arī viņu noskaņojums esot labs un mēs varēsim interesanti šodien strādāt. Skolotāja pavēsta stundas tematu, mērķi un uzdevumus.

Apjēgšana

Skolotāja izstāsta, kā tiks veikts nākamais uzdevums: „Apsēdieties tā, lai katram no jums būtu pāris. Jūsu uzdevums ir kopīgi izvēlēties vienu no Kārļa Skalbes literāro pasaku galvenajiem varoņiem: Milzi, Ansi vai Kaķīti. Jums jāizveido domu karte, kurā jūs attēlojat viena galvenā varoņa rakstura īpašības. Jūs varat gan rakstīt, gan zīmēt, gan paši attēlot dažādus simbolus, kuri asociējas ar konkrēto rakstura īpašību.” Skolotāja izdala katram pārim vienu A4 baltu papīra lapu, uz kuras strādāt. Tiek dots laiks, kurā uzdevums jāpaveic – 10 līdz 15 minūtes. Skolotāja pavēsta, ka par šo darbu būs vērtējums 10 ballu skalā.

Galvenie kritēriji domu kartes vērtēšanā:

1. nosauktas vai attēlotas vismaz 5 galvenā varoņa rakstura īpašības;
2. domu karte ir viegli pārskatāma;
3. vizuālais noformējums (atbilstoši galvenā varoņa izskatam, paradumiem vai uzturēšanās vietai).

Pāri savā starpā apspriežas, lai formulētu raksturīgākās galvenā varoņa īpašības, cenšas tās uzrakstīt, uzzīmēt vai kā citādi attēlot. Skolotāja pa to laiku vēro, kā skolēni veic

uzdevumu, ja nepieciešams, tad dod kādu padomu, kas veicina uzdevuma izpildi. Kad darbs paveikts, skolēni nodod lapas skolotājam.

Skolotāja turpina stundu: „Tagad, kad esam labāk iepazinuši K. Skalbes literāro pasaku galvenos varoņus, mēs centīsimies izvērtēt viņu rīcību.” Skolotāja aicina skolēnus iesaistīties sarunā par to, ka katram no mums ir dota brīva izvēle, sakot, ka katrs no mums kādreiz esot stāvējis izvēles priekšā. Mēs zinām, kāda tā ir sajūta – pieņemt svarīgu lēmumu. Un pēc tam ir iespējamās šaubas par to, vai lēmums bijis pareizs vai ne.

Skolotāja saka: „Tagad mēs centīsimies iejusties pasaku varoņu lomās un domāt, vai mēs rīkotos tāpat kā viņi.” Skolotāja jautā skolēniem: „Ja jums tiktu dota tāda pati izvēle kā K. Skalbes pasaku varoņiem, vai jūs darītu tāpat? Lūdzu, izsakiet savu viedokli par galveno varoņu rīcību!” Skolotāja ļauj brīvi izvēlēties vienu no trim galvenajiem varoņiem, kurš skolēnam šķiet sev līdzīgāks. Skolēniem tiek dots laiks pārdomām, lai viņi var apdomāt atbildi. Skolēnu iespējamās atbildes: *Jā, skolotāj, es domāju, ka rīkotos tāpat kā Ansis. Es pieņemtu šo laimes vērdu, jo tā taču ir gluži kā dāvana par tik smagu un grūtu darbu. Tas ir kā pelnīts atalgojums. Bet es nepalīktu tāds kā Ansis. Domāju, ka spētu apstāties, pirms kļūstu vienaldzīgs pret apkārt notiekošo.* Sarunām atvēlētas apmēram 10 minūtes.

Refleksija

Stundas beigās skolotāja aicina skolēnus veidot secinājumus par stundā paveikto: „Šodien esam runājuši gan par K. Skalbes literāro pasaku saturu, gan galvenajiem tēliem, gan ētiskajām vērtībām, kuras atspoguļotas šajās pasakās. Kopīgi veidosim secinājums – kādas ir K. Skalbes literārās pasakas? Par ko tās ir? Par ko tās mūs rosina domāt?” Skolēna atbilde: „*Kārlis Skalbe savās pasakās bieži slavē darba tikumu. Mēs varam mācīties labestību un izpalīdzību no viņa pasakām.*” Cits skolēns varētu atbildēt: „*No Kārļa Skalbes pasakām varu mācīties kā nekļūt mantrausīgai vai kā nepamest nelaimē savus ģimenes locekļus.*”

Skolotāja paslavē skolēnus par labu darbu stundā, sakot, ka viss esot ļoti labi izdevies un bijis interesanti vērot, kā katrs no pāriem kopīgi zīmē domu karti.

4. stunda

Temats:

Ētiskās vērtības K. Skalbes literārajās pasakās.

Mērķis:

aktualizēt ētiskās vērtības K. Skalbes literārajās pasakās, salīdzinot ar mūsdienu jauniešu ētiskajām vērtībām.

Uzdevumi:

1. motivēt skolēnus apkopot ētiskās vērtības K. Skalbes literārajās pasakās;

2. noskaidrot mūsdienu jauniešu ētiskās vērtības;
3. aicināt skolēnus salīdzināt mūsdienu jauniešu ētiskās vērtības ar pasakās izceltajām vērtībām;
4. rosināt skolēnus veidot secinājumus par ētisko vērtību maiņu ilgākā laika posmā.

Ierosināšana

Skolotāja nosauc stundas tematu, mērķi un uzdevumus. Skolotāja motivē skolēnus aktīvi iesaistīties darbā, jo tā ir kā iespēja labāk izprast sevi un citus klases biedrus.

Apjēgšana

Skolotāja lūdz skolēnus atvērt pierakstu klades. Skolotāja stāsta, ka kopīgi tiks veidota viegli pārskatāma tabula, kurā tiks atainotas ētiskās vērtības, kuras saskatām K. Skalbes pasakās. Skolotāja tabulu zīmē uz tāfeles, tiek veidots dialogs ar skolēniem, kurā visiem ir iespēja izteikt savu viedokli un to pamatot. Tabulas zīmēšanai un aizpildīšanai paredzētais laiks – 5 līdz 7 minūtes.

Lai noskaidrotu, kuras ir tās vērtības, kuras mūsdienu jaunieši vērtē visaugstāk, tiek spēlēta Vērtību spēle. Skolotāja katram skolēnam izdala lapu, uz kuras ir nosauktas 16 vērtības. Skolēni sarindo šīs vērtības no 1 līdz 10, izvēloties sev 10 svarīgākās, sākot ar svarīgāko. Pēc tam skolēni apvienojas grupā pa četriem skolēniem un kopīgi nolemj, kuras ir vissvarīgākās no vērtībām – skolēni izvirza četras svarīgākās vērtības. Piemēram, viena grupa par svarīgākajām vērtībām uzskata mīlestību, veselību, zināšanas un cieņu. Bet citas grupas četras svarīgākās vērtības ir nauda, brīvība, ģimene un veselība. Pēc tam visa klase kopīgi nolemj, kuras ir četras svarīgākās vērtības, kas raksturotu klases biedrus kopumā. Spēles kopējais ilgums – aptuveni 10 līdz 15 minūtes.

Tiek veidoti secinājumi par vērtībām, kuras atspoguļotas K. Skalbes literārajās pasakās un kuras ir svarīgas jauniešiem. Tiek salīdzināts, vai vērtības laika gaitā ir mainījušās, vai arī palikušas tās pašas. Sarunas laiks – 4 minūtes.

Refleksija

Skolotāja aicina skolēnu pārdomas veikt rakstiskā veidā: „Lūdzu, uzrakstiet, vai, jūsuprāt, vērtības laika gaitā mainās! Kas ietekmē to, ka vērtības varētu mainīties?” Skolēni raksta brīvo rakstu par mūsdienu vērtībām, minot iemeslus, kāpēc vērtības mainās un kas to ietekmē. Dotais laiks – 3 minūtes.

Skolotāja saka: „Paldies par stundu! Jūs ļoti labi strādājāt! Mājās jums jāizlasa vēl dažas K. Skalbes pasakas: „Bendes meitiņa”, „Dvēseļu mežs” un „Kalns, kas dziedāja”.”

5. stunda

Temats:

Kārļa Skalbes literāro pasaku „Bendes meitiņa”, „Kalns, kas dziedāja”, „Dvēseļu mežs” saturs, noskaņa un galveno varoņu raksturojums.

Mērķis:

izprast Kārļa Skalbes literāro pasaku „Bendes meitiņa”, „Kalns, kas dziedāja”, „Dvēseļu mežs” pamatdomu, noskaņu.

Uzdevumi:

1. aicināt skolēnus pārrunāt K. Skalbes literāro pasaku kopīgās un atšķirīgās iezīmes;
2. noskaidrot K. Skalbes literāro pasaku tēlu iedalījumu;
3. ieinteresēt skolēnus rakstīt pārdomas par laimi (laimes formulu).

Ierosināšana

Skolotāja sasveicinās ar skolēniem. Lai pozitīvi iesāktu mācību stundu, skolotāja aicina skolēnus dalīties savās pārdomās par Lieldienām. Skolotāja jautā skolēniem, kāds bijis Lieldienu priecīgākais notikums. Skolēni dalās savos brīvdienų iespaidos: *es biju ciemos pie vecvecākiem un mums bija jaukas Lieldienas ģimenes lokā; es biju aizbraukusi ar draugiem uz Kandavu, kārtīgi izšūpojāties, cerams, ka odi vasarā nekodīs* u.c. Skolotāja pavēsta stundas tematu, mērķi un uzdevumus.

Apjēgšana

Pārbaudām mājas darbu – tabulu par vērtībām. Skolotāja aicina atvērt klades, parādīt mājas darbu – tabulu par vērtībām, kuras atspoguļotas K. Skalbes literārajās pasakās.

Kopīgi pārrunājam mājās lasītās pasakas: „Bendes meitiņa”, „Dvēseļu mežs” un „Kalns, kas dziedāja”. Skolotāja jautā skolēniem: „Kas attēlots mājās lasītajās pasakās? Kuri ir galvenie pasakas notikumi?” Kad mājās lasīto pasaku saturs ir pārrunāts, tad skolotāja jautā, kāda noskaņa bijusi lasītajās pasakās, vai tās visas esot priecīgas, kādas sajūtas viņus pārņēmušas, kad lasītas šīs pasakas. Skolēni atbild: *lasot pasaku „Bendes meitiņa”, noskaņa bijusi skumja, bēdīga, baismīga, depresīva; bet pasakas „Kalns, kas dziedāja” noskaņa bija pozitīva, brīnumu pilna.*

Skolotāja aicina skolēnus uz pārdomām: „Padomājiet – kā parasti iesākas Kārļa Skalbes pasakas. Vai jau pašā pasakas sākumā jūs varat noprast, par ko būs pasaka? Vai viegli paredzēt pasakas nobeigumu?” Skolotāja aicina skolēnus pa pāriem spriest par pasaku nobeigumiem – atrast kopīgās iezīmes.

Skolotāja rāda skolēniem prezentāciju „Kārļa Skalbes pasakas”. Skolēni pieraksta kladēs informāciju par pasaku tēlu raksturīgākajām iezīmēm. Skolēni pieraksta kladēs informāciju, jo tas var noderēt, rakstot pārspriedumu.

Tiek rosināta saruna par to, vai mūsdienās cilvēkam pietiek ar to, kas bija K. Skalbes pasaku tēliem. Skolēni atbild: *man nepietiktu ar svaigu gaisu un mīlestību, mūsdienās vajag naudu, lai īstenotu savus sapņus; es negribētu dzīvot laukos, vēlos apskatīt daudzas zemes, iepazīties ar interesantiem cilvēkiem, nevis sēdēt un gaidīt, kad notiks kāds brīnums.*

Refleksija

Pārdomu raksts par laimi. Skolotāja aicina: „Lūdzu, uzrakstiet savu laimes formulu! Kas ir nepieciešams, lai jūs justos laimīgi? Vispirms uzrakstiet matemātisko formulu, bet pēc tam paskaidrojiet to smalkāk!”

Skolotāja aicina skolēnus izteikt savu viedokli par stundā paveikto darbu, kas labi izdevās, kam nākamajā reizē veltīt vairāk uzmanības. Skolēni saka: *man šķita interesanti rakstīt savu laimes formulu, jo iepriekš nebiju par to aizdomājies; man patika, ka mēs kopīgi varējām pārrunāt pasakas noskaņu u.c.*

„Paldies par stundu! Nākamajā stundā rakstīsim pārspriedumu par K. Skalbes pasaku tēliem. Tas būs kā noslēguma darbs šajā tēmā.”

6. un 7. stunda

Temats:

Pārspriedums par Kārļa Skalbes literārajām pasakām

Mērķis:

izprast un iedziļināties Kārļa Skalbes literārajā pasaulē, aktualizēt ētiskās vērtības, kas paustas literārajās pasakās.

Uzdevumi:

1. Palīdzēt skolēniem izvēlēties pārsprieduma tematu;
2. Motivēt skolēnus uzrakstīt pārspriedumu, paužot savu viedokli un iesaistot Kārļa Skalbes pasakās paustās vērtības.

Ierosināšana

Skolotāja paziņo stundas tematu, mērķi un uzdevumus. Skolotāja piedāvā skolēniem vairākas pārsprieduma tēmas. Skolotāja aicina rūpīgi izvēlēties pārsprieduma tēmu. Skolēni izvēlas sev vispiemērotāko tematu.

Pārspriedumam piedāvātie temati:

1. Brīnumu pasaule K. Skalbes pasakās.
2. Tuvinieki kā vērtība K. Skalbes pasakās.

3. Neparedzamie dzīves līkloči K. Skalbes pasakās.
4. Ceļnieka-vērotāja tēls K. Skalbes pasakās.
5. Ētiskās vērtības K. Skalbes pasakās.
6. Spēcīgākie pretstatu tēli K. Skalbes pasakās.
7. Upurēšanās un ziedošanās motīvs K. Skalbes pasakās.
8. Laimes meklējumi K. Skalbes pasakās.
9. Dažādās mīlestības izpausmes K. Skalbes pasakās.

Skolotāja atgādina, kas tiks ņemts vērā, labojot domrakstus – vai nosaukumus atbilst saturam, rindkopu izkārtojums, ortogrāfijas un interpunkcijas kļūdas, kā arī, protams, personīgais viedoklis ar pamatojumu.

Apjēgšana

Skolēni patstāvīgi izstrādā pārsprieduma plānu un sāk rakstīt darbu. Skolotāja vēro skolēnus. Ja nepieciešams, skolotāja pieiet klāt pie skolēna un sniedz padomu vai ieteikumu. Skolotāja aizrāda skolēnam, ja netiek ievērotas lapas izkārtojuma prasības, atgādinot, ka par to var tikt noņemti punkti, tādā veidā samazinot vērtējumu. Skolotāja vēlreiz piekrodina skolēnus rakstīt salasāmā rokrakstā, aicina viņus censties rakstīt glītāk.

Refleksija

Skolēni nodod pārspriedumus un skolotāja saka, ka būs interesanti lasīt viņu darbus.

5. PEDAGOGISKĀS PIEREDZES APKOPOJUMS

Vērtībizglītības centrā izvirza skolēna individualitāti, skolēna autonomiju. (1, 6.) „Mācību stundā jādominē absolūto, objektīvo vērtībideju gaisotnei,” tā izsakās Inārs Beļickis. (1, 9.) Skolotāja un skolēnu savstarpējām attieksmēm, kuras veidojas uz mācību satura pamata, ir jāklūst līdzvērtīgām ar tām attieksmēm, kuras veidojas uz skolotāja un skolēna personu īpašību pamata. Tas nozīmē, ka sastopas divas atšķirīgas vērtību sistēmas – skolotāja un skolēnu. (1, 12., 13.)

Vērtīborientētu mācību stundu izveide un realizēšana praksē ir grūts uzdevums, jo literatūras skolotājam jābūt kompetentam ne tikai literatūras didaktikas, literatūras teorijas, literatūras vēstures saturā, bet arī jābūt labi izglīotam psiholoģijā, filozofijā, kā arī jābūt atvērtam un radošam, lai virzītu skolēnus personīgā attīstības pilnveides ceļā.

Tēma „Kārļa Skalbes literārās pasakas” ir nozīmīga 11. klases mācību kontekstā, jo izglītības sistēmā ļoti svarīgi pamatprincipi ir mācību secīgums, pēctecība; par Kārli Skalbi un viņa literārajām pasakām un dzeju skolēni jau mācījušies iepriekšējos mācību gados, bet šajā klasē viņu zināšanas tiek papildinātas un padziļinātas, piedaloties intelligentas, radošas personības veidošanā.

Izstrādājot un izmēģinot pedagoģiskajā praksē vērtīborientētas literatūras mācību stundas, ir jāņem vērā skolēna vecumposma īpatnības, ir labi jāpazīst skolēni, lai zinātu, kādus uzdevumus var dot viņiem veikt, jo citādi var neizdoties iepļānotās mācību stundas, tāpēc ka paredzamais sasniedzamais rezultāts un stundai izvirzītie uzdevumi bijuši skolēniem par sarežģītu.

Literatūra ir viens no svarīgākajiem mācību priekšmetiem, kurā tiek veidota skolēna personības harmoniska attīstība. Literatūra ir mācību priekšmets, kurā, autoresprāt, visvairāk var iesaistīt vērtīborientāciju, sekmējot skolēna garīgo, emocionālo attīstību.

Mācību stundā *Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes pasakās* skolēni veica Vērtību spēli. Apkopojot rezultātus, var secināt, ka skolēni ļoti augstu vērtē zināšanas, ģimeni un dzīvību (katru no šīm vērtībām vismaz trīs skolēni ierindojuši 1. vietā). Kārļa Skalbes literārajās pasakās paustās vērtības ir ģimene, piedošana, līdzcietība, mīlestība, darba tikums, un arī skolēni atzīst šīs vērtības kā vienas no svarīgākajām savā dzīvē. Ģimene, mīlestība, dzīvība, brīvība, veselība ir tās vērtības, kuras skolēni visbiežāk ierindojuši kā vienas no trim svarīgākajām. No tā var secināt, ka šo skolēnu vecāki, vecvecāki un skolotāji ir centušies viņos ieaudzināt cieņu pret viņu vērtībām, līdz tās kļuvušas par pašu skolēnu vērtībām.

Tikai trīs skolēni kā vienu no sešām svarīgākajām vērtībām ierindojuši naudu, bet septiņi skolēni domā, ka palīdzība un sapratne ir vienas no sešām svarīgākajām vērtībām. Tas pierāda, ka mūsdienu jauniešos ir izveidojusies stabila vērtību sistēma, kuras augšgalā atrodas

vērtības, kas svarīgas visai cilvēcei kopumā. Ir ļoti svarīgi apzināties, ka katram skolēnam ir savi iemesli, kāpēc viņa vērtību sistēma ir tieši tāda un ne citāda, nedrīkst censties iegālvot, ka ir viena noteikta vērtību skala, pēc kuras ir pareizi jādzīvo.

Rakstot savu „Laiques formulu” skolēni visbiežāk minēja vārdus: ģimene, zināšanas, mērķis, draugi. No tā var secināt, kas šajā vecumā ir vissvarīgākais – viņiem ir nepieciešams ģimenes atbalsts, draugi, kas ir līdzās, mērķi, uz kuriem tiekties. Tā kā lielākā klases skolēnu daļa jau izlēmuši, par ko grib kļūt, tad, protams, aktuāla ir mērķtiecība. Kopumā analizējot skolēnu *Laiques formulas*, var teikt, ka dominē vēlme mīlēt un būt mīlētam, kas ir cilvēku viena no lielākajām vēlmēm.

Tā kā ētiskās vērtības tika skatītas caur Kārļa Skalbes literārajām pasakām, tad jāņem vērā, ka pasaku saturu grūti vai pat neiespējami saistīt ar mūsdienu dzīvi, tāpēc dažas no paustajām vērtībām skolēni neatzina kā savas, jo nespēja sevi iztēloties tāda veida situācijās, kā, piemēram, pasakā „Bendes meitiņa”. Bet skolēni varēja attīstīt radošo domāšanu, cenšoties iejusties dažādu tēlu lomās, kas rosināja padomāt par to, cik dzīve var būt neparedzama.

Rakstot pārspriedumu, skolēni iedziļinājās Kārļa Skalbes radītajā pasaku pasaulē: vieni saskatīja daudz brīnumu, citi izpaua savas pārdomas par ģimenes nozīmi viņu dzīvē. Bet galvenais, ko skolēni atzina – ka lasīt Kārļa Skalbes pasakas bijis interesanti un viņi to darījuši ar prieku, jo zināja, ka mācību stundā viņus sagaidīs radoši un daudzveidīgi uzdevumi.

Skolotājam nevajadzētu sūdzēties par to, ka skolēni palikuši slinkāki vai ka skolēnos nav intereses mācīties. Skolotāja uzdevums ir padarīt mācību procesu aizraujošu visiem skolēniem, motivēt skolēnus sasniegt labus rezultātus, būt atvērtam un pielāgoties mūsdienu jaunatnes dzīves ātrajam tempam, kas ietekmē to, kā viņi apgūst zināšanas un prasmes. Jo skolēni kļūs labāki tikai tad, ja skolotājs pats mainīs savas domas par viņiem. Svarīga ir skolotāja attieksme pret skolēniem. Ja skolotājs neko labu negaidīs no skolēniem, tad viņš arī neko labu nesaņems, jo domas materializējas vārdos, darbībās, notikumos. (16, 31.)

SECINĀJUMI

Ar katru nākamo paaudzi mainās arī estētiskās vērtības, bet ir vērtības, kuras nemainās, ejot gadu desmitiem un simtiem. Piemēram, ģimene kā vērtība ir svarīga visiem, neatkarīgi no vecuma, arī mīlestība un veselība tiek ļoti augstu vērtētas, tāpēc nevar apgalvot, ka mūsdienu jauniešu vērtību sistēma ir tik ļoti krasi atšķirīga no tās sistēmas, kāda bija pirms gadiem divdesmit trīsdesmit.

Diplomdarba „Ētisko vērtību aktualizācija Kārļa Skalbes literārajās pasakās 11. klasē” izstrādes gaitā radušies svarīgi secinājumi:

1. Diplomdarba autore uzskata, ka darbam izvirzītais mērķis ir sasniegts, jo literatūras stundās tika aktualizētas ētiskās vērtības, kas paustas Kārļa Skalbes literārajās pasakās. Skolēni iedziļinājās literāro pasaku saturā un izdzīvoja līdz galveno varoņu priekiem un bēdām; tika sasniegts līdzpārdzīvojums, kas ir viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem, lai skolēnā notiktu vērtīborientācija.
2. Darba autore secina, ka šajā klasē ļoti labi izdodas grupu un pāru darbi, jo skolēni labprāt sadarbojas viens ar otru, spēj sadalīt pienākumus un aktīvi iesaistās, lai sasniegtu pēc iespējas labākus rezultātus.
3. Ļoti svarīga ir atbilstošu metožu un metodisko paņēmieni izvēle, lai pēc iespējas labāk sasniegtu stundai izvirzīto mērķi un lai skolēnos rosinātu aktivitāti darboties un interesi iesaistīties stundas darbā.
4. Skolotājam jāparedz vairāki stundas norises varianti, jo ne vienmēr stunda izdodas tāda, kā bija plānota. Piemēram, skolēni ierodas uz mācību stundu, bet nav izlasījuši mājās uzdoto, tāpēc skolotājam jāspēj pielāgoties un pārveidot stundas plānu tā, lai visi gūtu labumu.
5. Viens no būtiskākajiem faktoriem labu literatūras mācību stundu norisē ir brīvas atmosfēras radīšana, kas ietekmē to, cik daudz skolēni atklāsies, cik ļoti vēlēšies dalīties savās domās, kā spēs pamatot savu viedokli pat tad, ja tas būs pretrunā ar citu domām. Skolēni vēlas izteikties, ja zina, ka viņu viedoklis tiks pieņemts, ka pārējie cienīs un respektēs viņa viedokli.
6. Skolotājas darbs nav viegls, visu laiku ir jāpilnveido savas zināšanas un prasmes, lai varētu skolēniem piedāvāt labākas un interesantākas mācību stundas. Un tomēr skolotāja profesija sniedz gandarījumu par stundām, kas lieliski izdevušās, un par skolēniem, kas ar prieku apmeklē tavas mācību stundas.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. **Beļickis, I.** *Vēriborientētā mācību stunda*. Rīga: Raka, 2000. 280 lpp.
2. Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca – Tezaurs.lv [skatīts 2015. gada 27. maijā]
Pieejams:
<http://www.tezaurs.lv/sv/?w=v%C4%93rt%C4%ABba>
3. **Skalbe, K.** *Pasakas*. Rīga: Liesma, 1979. 276 lpp.
4. **Svence, G.** *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 159 lpp.
5. **Albrehta, Dz.** *Didaktika*. Rīga: Raka, 2001. 168 lpp.
6. Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca/ Sastādījis autoru kolektīvs V. Skujiņas vadībā. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000. 96. lpp.
7. **Rune, M.** *Stratēģijas literatūras apguvē pamatskolā*. Rīga: Raka, 2003. 230 lpp.
8. **Stikute, E.** *Kritiskās domāšanas attīstīšana latviešu literatūras stundās*. Maģistra darbs. Rīga: LU 2002 78 lpp.
9. **Kalve, A., Stikāne, I., Tretjakova, S.** *Literatūra 4. klasei*: skolotāja grāmata. Rīga: Pētergailis, 2006. 75 lpp.
10. **Baldiņš, A., Raževa, A.** *Klases audzinātāja darbs skolēnu personības izpētē*. Rīga: Pētergailis, 2001. 74 lpp.
11. **Birziņa, R.** *Interaktīvās mācību metodes*. [skatīts 2015. gada 25. maijā] Pieejams:
http://skolai.daba.lv/proj_materiali/macibu_materiali/b/Interaktivas_metodes_prezent_rb_b.pdf
12. Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca – Tezaurs.lv [skatīts 2015. gada 27. maijā]
Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=p%C4%81rspriedums>
13. Koris Via Stella. Dziesma „Ziemas miers” (teksta autors Kārlis Skalbe) [skatīts 2015. gada 15. martā] Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=-m3ch3iQjq8>
14. Citātu kartotēka – Imants Ziedonis [skatīts 2015. gada 31. maijā] Pieejams:
<http://tikainesakinevienam.lv/?tag=imants-ziedonis>
15. **Valbis, J.** *Skolēna personības attīstība – izglītības virsuzdevums*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005. 200 lpp.
16. **Bikše, K.** *Lūdzu, skolotāj...: ievadlekciju kurss mūsdienu pozitīvajā pedagoģijā: lekciju konspekts 1. daļa*. Rīga: SIA „Kvalitātes vadība”, 2008. 127 lpp.
17. **Zimule, Ē.** *Rakstnieki par rakstniekiem*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997, 197 lpp.

PIELIKUMI

1. PIELIKUMS.

Aptaujas anketa skolēniem

Skolēna pašizjūta klases kolektīvā

Lūdzu, izvēlies un apvelc to atbilžu variantu, kurš Tev atbilst vislabāk. 3. apgalvojumā vari izvēlēties vairākas atbildes.

1. Es savā klasē jūtos

- ļoti labi
- labi
- slikti
- nesaprasts
- vientuļš

2. Manas attiecības ar klases biedriem ir

- draudzīgas
- labas
- neitrālas
- sliktas

3. Man ir svarīgi, ka klases kolektīvs

- kopīgi piedalās skolas rīkotajos pasākumos un aktivitātēs
- kopīgi dodas ekskursijās
- kopīgi pavada brīvo laiku
- palīdz viens otram izpildīt mājas darbus
- atbalsta viens otru
- mani pieņem tādu, kāds/a esmu

Paldies par atsaucību!

2. PIELIKUMS.

Stundu darba paraugi

Jautājumi par Kārļa Skalbes biogrāfiju un personību

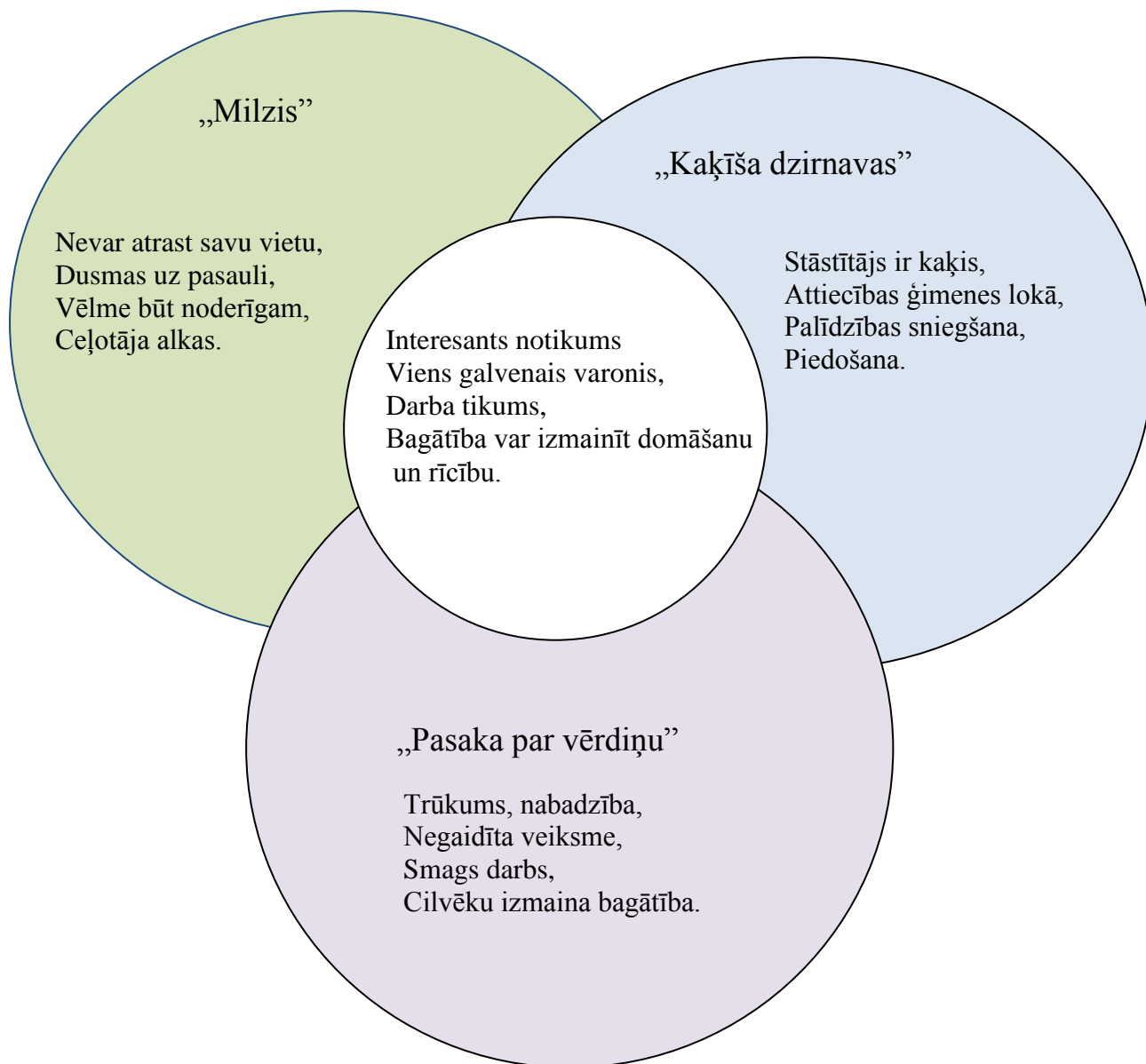
Mācību stundas *Kārļa Skalbes raksturojuma kopsavilkums, literāro pasaku („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdiņu”, „Milzis”)* saturs un pamatdoma darba paraugs

Jautājumi par Kārļa Skalbes biogrāfiju un personību

1. Kur dzimis rakstnieks Kārlis Skalbe?
2. Kas bija K. Skalbes dzīvesbiedre?
3. Kur apglabāts K. Skalbe?
4. Kurās ārzemēs dzīvojis K. Skalbe?
5. Kurus K. Skalbes dzejoļus Tu pazīsti kā dziesmu tekstus? Nosauc tos!
6. Kurās valodās ir tulkota K. Skalbes daiļrade?
7. Kā izpaužas K. Skalbes sabiedriskā un politiskā darbība?

Venna diagramma „Kopīgais un atšķirīgais Kārļa Skalbes literārajās pasakās”

Mācību stundas *Kārļa Skalbes raksturojuma kopsavilkums, literāro pasaku („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdiņu”, „Milzis”)* saturs un pamatdoma darba paraugs

Tabula „Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes pasakās”

Mācību stundas *Ētiskās vērtības Kārļa Skalbes pasakās* darba paraugs

Pasaka	Ētiskās vērtības	Situācija, kurā atklājas ētiskā vērtība
„Milzis”	darba tikums	Milzim patika strādāt, tad viņš jutās laimīgs
„Pasaka par vērdu”	pieticība	Ansis bez naudas jutās laimīgāks
„Kaķīša dzirnavas”	pieņemšana	Kaķītis neturēja ļaunu prātu
„Kaķīša dzirnavas”	izpalīdzība	Kaķītis jutās ļoti pateicīgs, kad viņu pieņēma karaļa pilī
„Milzis”	gudrība	Ganu puika apmuļķoja milzi, pateicoties atjautībai, nevis spēkam
„Milzis”	mīlestība	Milzis tik ļoti mīlēja kalnu, kas bija uz viņa, ka pat baidījās elpot.
„Kaķīša dzirnavas”	ģimene	Kad Kaķīti izdzina no dzirnavām, viņš devās pie meitas.

3. PIELIKUMS.

Skolēnu darbu paraugi

Jautājumi par Kārļa Skalbes biogrāfiju un personību

Mācību stundas Kārļa Skalbes biogrāfijas un personības apkopojums, literāro pasaku („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdiņu”, „Milzis”) saturs un pamatdoma skolēnu darbu paraugi

Jautājumi par Kārļa Skalbes biogrāfiju un personību.

8. Kur dzimis rakstnieks Kārlis Skalbe? *tuva pie Vecpiebalgas*
9. Kas bija K. Skalbes dzīvesbiedre? *Lizete*
10. Kur apglabāts K. Skalbe? *Stokholmā, vēlāk Latvijā*
- 11. Kurās ārzemēs dzīvojis K. Skalbe?
12. Kurus K. Skalbes dzejoļus Tu pazīsti kā dziesmu tekstus? Nosauc tos! *„Cik pulstenis”*
13. Kurās valodās ir tulkota K. Skalbes daiļrade? *Krievu, Lietuvišu, Jgaļu*
- 14. Kā izpaudās K. Skalbes sabiedriskā un politiskā darbība?

Jautājumi par Kārļa Skalbes biogrāfiju un personību.

1. Kur dzimis rakstnieks Kārlis Skalbe? *Vecpiebalgas pag. Ēsu apriņķī*
2. Kas bija K. Skalbes dzīvesbiedre? *Lizete Erdmane*
3. Kur apglabāts K. Skalbe? *Latvijā [parvests 1992.g.]*
4. Kurās ārzemēs dzīvojis K. Skalbe? *Latvija, Somija, Stokholmā*
5. Kurus K. Skalbes dzejoļus Tu pazīsti kā dziesmu tekstus? Nosauc tos! *„Kājam zēli”*
6. Kurās valodās ir tulkota K. Skalbes daiļrade? *Baltvīru, Ungāru, diekvīru, krievu.*
7. Kā izpaudās K. Skalbes sabiedriskā un politiskā darbība?
Viņš bija Saeimas deputāts.

Literāro pasaku saturs un pamatdoma

Mācību stundas *Kārļa Skalbes biogrāfijas un personības apkopojums, literāro pasaku („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdu”, „Milzis”)* saturs un pamatdoma skolēnu darbu paraugi

Pasaka „Pasaka par vērdu”

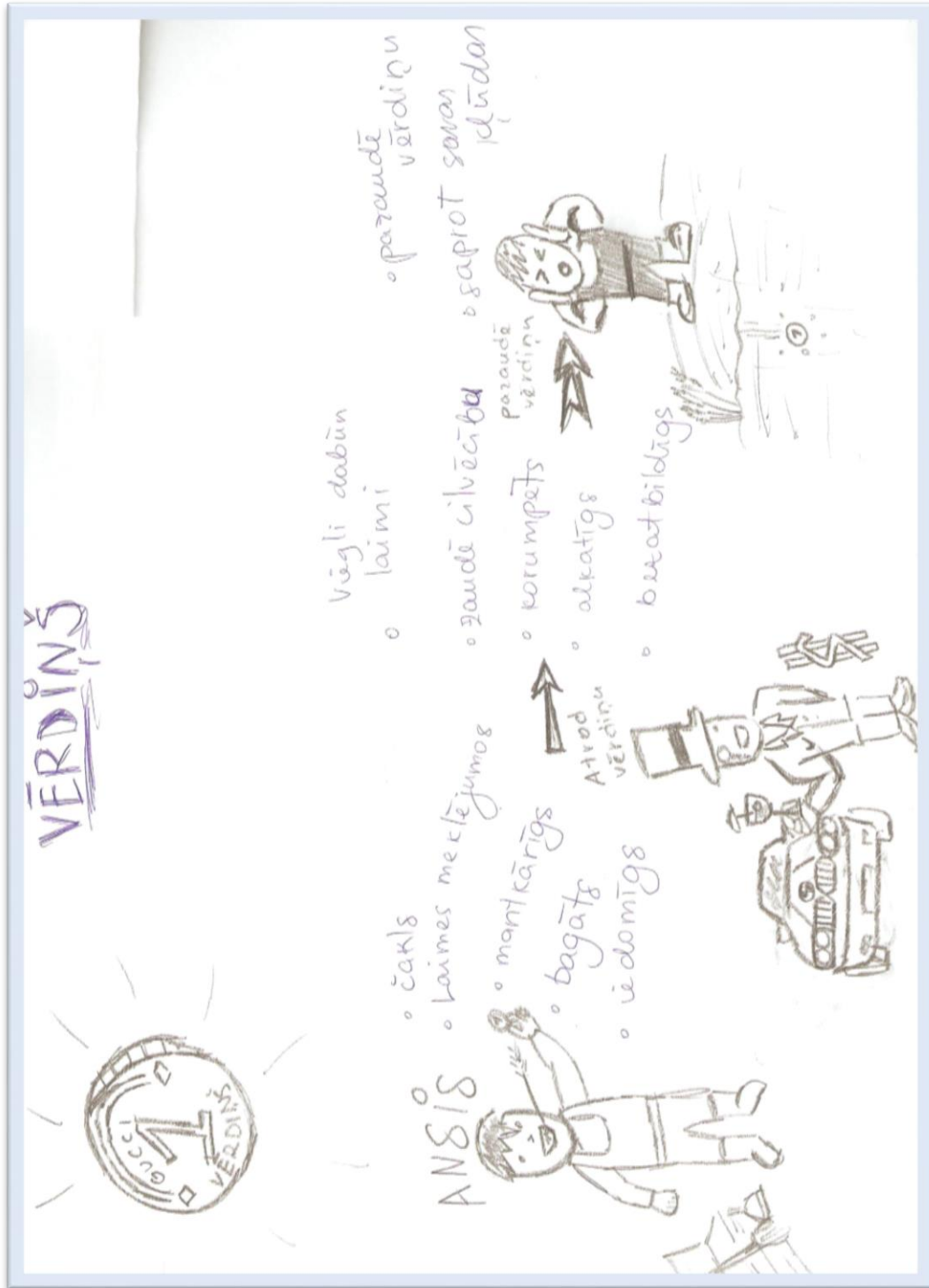
Jautājumi:

- Kas ir literārās pasakas galvenais varonis? ~~Ansīšs~~ ANSĪŠS
- Kur norisinās pasakas darbība? mežā un pilsētā, pie upes, konditorejā
- Vai pasakā notiek kaut kas pārdabisks/brīnumains? Lūdzu, raksturojiet sīkāk! Ausim bija monēta kurai bija nebeidzams vinnāls
- Kurā brīdī sižets saasinās? Kas mainās? Glad vērdušs iekrita upē
- Kāda ir pasakas pamatdoma?

Nauda cilvēcei nav pati svarīgākā.

Anša raksturojums un personības attīstība pasakā „Pasaka par vērdu”

Mācību stundas Kārļa Skalbes literāro pasaku („Kaķīša dzirnavas”, „Pasaka par vērdu”, „Milzis”) galveno varoņu raksturojums un ētiskās vērtības skolēnu darba paraugs

Laires formula

Mācību stundas Ētiskās vērtības K. Skalbes literārajās pasākās skolēna darba paraugs

ģimene + veselība = laime

Es uzskatu, ka visvairākais ir, lai
tevi būtu stipra ģimene ar labu
veselību. Kad tev ir ģimene un
mīlestība, tad jau ir ļoti labi,
bet ja tam vēl nāk laba
veselība, tad tiešām var teikt,
ka veiksme tev ir pārmērīga,
tāda laime. Manuprāt tas arī
ir visvairākais - mīlestība (ar
ko es domāju arī ģimeni) un
veselība, un tikai tad nāk
visas pārējās vērtības, bet ja
arī vis pārējais tev, tad būn
vēl lielāka laime, laime,
nekad nevar būt par daudz.
Galvenais ir priekš te nevēstēt.
i S. J.

Laires formula

Mācību stundas Ētiskās vērtības K. Skalbes literārajās pasākās skolēnu darbu paraugi

Ģimene + veselība + nauda + zināšanas = laime.

Ģimene - tie ir tuvi cilvēki, kas spēs palīdzēt grūtos brīžos, kas atbalstīs un motivēs.

Veselība - vesels cilvēks ir laimīgs cilvēks. Vesels cilvēks būs ar dzīvespriecīgs un veselīgs.

Nauda - nauda ir kaut kas tāds, bez kā ir grūti izīst mūsdienās...

Bet ne vienmēr nauda ir tā, kas spēs mūs padarīt laimīgus.

i S.L.

1 2 3 4
Nauda + ES + Ģimene + skola

Mūsdienās, lai padarītu cilvēku, manuprāt, laimīgu ir vajadzīga ģimene, jo cilvēkam bez ģimenes un tās atbalsta ir grūti. Cilvēki mēdza runāt, ka ar mīlestību pilnai laimei pietiek, bet tā nebūt nav, daļa no cilvēka vēlēs un iecerēm ir nepildāmas ar naudu, jo par naudu var parast daudz laime ir arī spēja iegūt un uzturēt zināšanas

i S.L.

Pārsprīdums par ētiskajām vērtībām Kārļa Skalbes literārajās pasakās

Mācību stundas Pārsprīdums par Kārļa Skalbes literārajām pasakām skolēna darba paraugs

(1. daļa)

Domraksts

Ētiskās vērtības K. Skalbes pasakās.

Kārļis Skalbe savās pasakās ir apstiprinājis dažādas domas, vērtības, un drošas gudrības kas mūsdienās ir ļoti aktuālas, ^{tik pat} ^{arī} šīs aktuālas bija tad. Šīs savās pasakās ļoti izceļ pozitīvas īpašības.

Viena no viņa slavenākajām pasakām ir "Kacīša dēvēnais". Kacīši uzsmaidīja vieme, dabēja atnasei par labo oidi. Melnais uicis bija laudzina un abstrakts simbols. Kacīša meitu attiecību pret tēvu bija nepilnīti spēcīga. Manupat, viņa pasaka tiek vērtēta ne tikai par cilvēcisām vērtībām, bet arī mākslīgajām, kas ir raizis abstrakts.

Otra pasaka, ko es esmu izlasījis, ir "Kardža krāsnis". Šajā pasakā raksturo šķēķa parādīt šīs cilvēciskās vērtības, padarītu un lielo dēķi pret sūgu. Krāsnis divi ringam visu, ko var raizēt, preti vis sūgāra sūgo. Šeit arī atklājās cilvēciskās vērtības. Melnais, vai mūsdienās, kāds rādi būtu raizis. Bija atklājās laipnības un labvēlības vērtības. "Viņš bija izpūtis tā sūgu dēķi, ja tu tu raizēt glābt caulies dēķi."

Ētiskās vērtības vēl atklājās pasakā "Mūķa ķēķis", kur sūķi atklājās garīgo un mākslisko vērtību bagātība. Viņu uzsūķijā, ka viņš ir sūķis. Patiesība bija brāķība sūķis viņa sūķi. Tā bija garīga vērtība, kurai sūķijā se ceta sūķas.

(2. daļa)

Otīja dūnēle bija ar vērtībām, kas aizkustināja citus cilvēkus.

K. Skalbe pasakās izvēla ļoti pozitīvas vērtības. K. Skalbes pasakās ētiskās vērtības pēnita gan karalim, pasakstāstniekam. ~~di to~~ K. Skalbe mēģinājis parādīt, ka būtībā viņi ir vieni.
Taka rīds vai līt pēnurāni, ieskatoties uz divas vērtībām.

Apjoms - pār maz!

Ļoti jauki, ka esi izlasījis arī citas pasakas.

5	5	2	2	3	3	4	10
4	4	0	2	2	2	3	3

Kopā 20 punkti (5)